

**Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta
Ústav etnologie**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vnímání keltské kultury v české společnosti

The perception of Celtic culture in Czech society

Autor: Tereza Pršalová

Vedoucí: doc. PhDr. Bohuslav Šalanda, CSc.

Konzultant: Mgr. Jan Pohunek

Praha 2013

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu doc. PhDr. Bohuslavu Šalandovi, CSc. za vedení mé bakalářské práce a za cenné rady. Za podnětné připomínky děkuji i svému konzultantovi Mgr. Janu Pohunkovi a PhDr. Petru Janečkovi, PhD.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. 5. 2013

Anotace

Předložená bakalářská práce je věnována vnímání keltské kultury v současné české společnosti, a to se zřetelem na některé její charakteristické projevy, které bývají označovány jako tzv. keltománie. Jedná se o jev, jehož počátky lze sledovat v 18. století na Britských ostrovech a ve Francii. Odtud se poté vlna tzv. keltománie šířila i do ostatních zemí Evropy. V Čechách se nejvýrazněji projevila až po roce 1989, po pádu komunistického režimu, kdy byly například zakládány různé spolky sdružující se z důvodu zájmu o keltskou kulturu. Cílem práce je postihnout vývoj tohoto zvýšeného zájmu o Kelty u nás, přičemž v potaz je brána i situace v severozápadní Evropě.

Klíčová slova

Keltové – keltománie – kultura – archeologie – nacionalismus – identita

Annotation

Presented Bachelor thesis is devoted to perception of Celtic culture in contemporary Czech society with great emphasis on some characteristic symptoms, which are often labeled as so called celtomania. It is a phenomenon whose origin can be traced to 18th century in British Isles and France. From there, the wave of so called celtomania have spread to the other European countries. In the Czech Republic it was most apparent after 1989, after the fall of communist regime. For example, different clubs focused on Celtic culture were established. The purpose of this work is to describe this increased interest in Celts in our country with taking into consideration the mentioned situation in north-western Europe.

Keywords

Celts – celtomania – culture – archaeology – nationalism – identity

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Zhodnocení pramenů	9
3. Keltové.....	11
3. 1 Archeologické prameny	11
3. 2 Písemné prameny	12
3. 3 Lingvistické prameny	13
3. 4 Etnografické prameny.....	14
4. Keltové na našem území	15
4. 1 Písemné prameny	15
4. 2 Archeologické prameny	16
4. 3 Genetika	17
5. Kdo tedy byli Keltové?	18
6. Počátky zájmu o Kelty a vznik tzv. keltománie.....	20
6. 1 Velká Británie a Irsko	20
6. 2 Francie	22
6. 3 Čechy a kontext střední Evropy.....	25
7. Základní příčiny tzv. keltománie	29
8. Keltské náboženství a neodruidismus.....	32
8. 1 Původní keltské náboženství.....	32
8. 2 Neodruidismus	33
8. 3 Situace v České republice	34
9. Projevy tzv. keltománie na našem území.....	37
9. 1 „Keltské“ skupiny a „keltomani“ v Čechách.....	37
9. 1. 1 Teoretická definice těchto skupin	37
9. 1. 2 „Keltská“ sdružení	38
9. 1. 3 Jednotlivci	40
9. 2 Hudba.....	40
9. 3 Další příklady.....	43
10. Závěr	46
11. Použité zdroje	50
Prameny	50
Literatura.....	50
Internetové zdroje	54

12. Seznam příloh	56
13. Přílohy.....	57

1. Úvod

Tato práce se zaměřuje na vnímání keltské kultury v rámci současné české společnosti, a to se zvláštním zřetelem na některé její charakteristické projevy, které bývají označovány jako tzv. keltománie. Jedná se o jev, který se nejvíce projevoval v severozápadní Evropě, na Britských ostrovech a ve Francii. Jeho počátky souvisejí především se zrodem romantismu v 18. století, s dobou, kdy byla hledána minulost národů a jejich identita. Právě Keltové byli ve zmíněných oblastech prezentováni jako vznešení předkové, s nimi byl spojován původ obyvatel. Vlna tzv. keltománie poté zasáhla i další evropské země. V Čechách se tento fenomén projevil již v 19. století, výrazněji však až v 90. letech 20. století, po pádu komunistického režimu.

Bakalářská práce bude členěna na kapitoly a podkapitoly, případně i oddíly. Po úvodní části bude následovat zhodnocení dostupné literatury a dalších zdrojů o keltském etniku a tzv. keltománii. Další kapitola bude zaměřena na historické Kelty a prameny, které máme pro jejich studium k dispozici. Jsou to především archeologické, písemné a lingvistické doklady; nejen pro naše území lze využít i poznatky z oblasti genetiky. Poté bude následovat krátké zhodnocení toho, kdo vlastně Keltové byli, i když tato otázka je velmi problematická a nelze na ni podat jasnou odpověď. Dvě následné větší kapitoly se zaměří na počátky zájmu o Kelty a příčiny vzniku tzv. keltománie, a to především v oblasti Velké Británie a Francie. Právě zde můžeme nalézt ohniska zvýšeného zájmu o keltské etnikum, který se následně rozšířil i do dalších evropských zemí, včetně naší republiky. Právě se zahraničními zeměmi je možné porovnávat a hodnotit situaci u nás. Samostatná kapitola bude věnována keltskému náboženství a tzv. neodruidismu, který představuje jeden ze směrů současného novopohanství. Poslední část se bude týkat projevů tzv. keltománie na našem území. Nejvíce bude zaměřena na vznik a fungování různých spolků, které se snaží o znovuoživení a propagaci keltské kultury a tradice. Dále také na „keltské“ hudební skupiny působící na našem území a další jevy, které jsou v české společnosti v souvislosti s Kelty viditelné.

Téma této práce je důležité hned z několika důvodů. Projev tzv. keltománie na našem území je součástí evropské vlny zvýšeného zájmu o Kelty, která se v 18. století z míst svého vzniku ve Velké Británii a poté Francii šířila dále. Ostatní evropské země v době romantismu zasáhla různým způsobem, naši zemi především až po roce 1989. V souvislosti s ní je možné pozorovat utváření „národní minulosti“ a „národní archeologie“ a vůbec vznik fenoménu nacionalismu v některých zemích. V našem prostředí tzv. keltománie a její projevy potom představují jeden z možných směrů vývoje po skončení komunistické vlády. Ty se projevíly

především zakládáním občanských sdružení, jejichž zájmy bylo a stále je keltské etnikum a jeho kultura. Cílem práce bude postihnout vývoj zvýšeného zájmu o keltské etnikum především na našem území, přičemž nezbytným krokem bude zmapovat i situaci v severozápadní Evropě.

Na úvod si dovolím citovat výrok J. R. R. Tolkiena, který je k tématu práce celkem výstižný:

„Vše, co je keltské, je jako „kouzelný meč, kam můžete cokoli vložit a odkud můžete téměř cokoli vytáhnout.“

(cit. dle O'Neill 2006, 44)

2. Zhodnocení pramenů

Po předběžné rešerši literatury jsem zjistila, že k tématu české „keltománie“ nebyly doposud vydány samostatné etnologické nebo antropologické studie a články. Tento problém již nastínil Daniel Vališ ve své diplomové práci, která může představovat první počín v této zájmové oblasti. Vališ se zaměřil na mapování toho, jak o Keltech vypovídala média v 90. letech 20. století. Vycházel především z českého dobového tisku z období 1996 - 2000, který je elektronicky dostupný na stránkách Národní knihovny v Praze (Vališ 2012). Tzv. keltománie byla ale například řešena v rámci diskuze na stránkách Archeologických rozhledů v roce 1998. Zde měli čeští archeologové věnující se Keltům, resp. době laténské, možnost se k tomuto jevu vyjádřit (Bouzek 1998; Červinka 1998; Salač 1998; Slabina 1998; Venclová 1998; Waldhauser 1998). Dále byla tzv. keltománie pojednána v souvislosti s neodruidismem v článku Dalibora Antalíka *Neodruidismus a fascinace Kelty v České republice a v zahraničí* (Antalík 2005) a v časopise Dingir z roku 2002 věnující se současné náboženské scéně (např. Antalík 2002a; Nosková 2002).

Co se týče pramenů pro studium tzv. historických Keltů, máme k dispozici především historické zprávy antických autorů, archeologické materiální pozůstatky a lingvistické prameny. Antičtí autoři nám zanechali několik zmínek o keltském etniku, ale jejich zprávy je vždy nutné podrobit kritice (viz kapitola 3. 2). I když se možná archeologie může jevit jako statická věda, její závěry se v průběhu času mění, někdy i velmi razantně. To se odráží i v českých publikacích věnující se Keltům (např. Filip 1956; Drda-Rybová 1998; Waldhauser 2001; nejnovější shrnutí potom Venclová ed. 2008b). Lingvistickými prameny jsem se zabývala jen velmi okrajově (viz kapitola 3. 3).

Současní archeologové, především ti zahraniční, mají ve svých pracích o Keltech tendenci se věnovat nejen tzv. historickým Keltům a materiálním pozůstatkům po nich, ale i vnímáním etnicity, vytvářením národní minulosti a příslušnosti ke keltskému etniku v minulosti i současnosti. Příkladem je krátký průvodce o Keltech od Barryho Cunliffa (Cunliffe 2009) a kniha Johna Collise s názvem *The Celts - Origins, Myths, Inventions* (Collis 2011), která představuje skeptický náhled a radikální reinterpretaci Keltů a „keltství“. Podobné názory obsahuje i publikace Simona Jamese *The Atlantic Celts - Ancient Peoples or Modern Invention?* (James 1999) a Malcolma Chapmana *The Celts – The Construction of a*

Myth (Chapman 1992). O specifické situaci nakládání s keltskou identitou ve Francii, ale i obecně v Evropě, pojednal americký archeolog Michael Dietler (Dietler 1999).¹

Jak je z výše podaného přehledu zřejmé, v Čechách se tzv. keltománií a vůbec hledáním keltských kořenů žádný badatel moc nezabýval. Možná lze zmínit jen archeologa Karla Sklenáře, který píše populárně-naučné knihy pro širokou veřejnost o počátcích české a zahraniční archeologie a ve svých pracích spojuje archeologii, historii a folkloristiku (např. Sklenář 1979, 1999, 1996, 1995). V českém prostředí můžeme jinak najít spoustu populárně-naučných knih nevalné úrovně, jejichž autoři jsou nějakým způsobem fascinováni keltskou kulturou, její mystikou a náboženstvím (Mátl 2009), v českých pověstech hledají keltské motivy (Svoboda 2001), nebo se dokonce sami považují za Kelty (Knápek 1999). O Keltech píše populárním stylem i historička Anna Bauerová (např. Bauerová 2004).

V souvislosti s hledáním příčin tzv. keltománie je nutné využít i publikace zabývající se vznikem nacionalismu, utvářením národů a hledáním minulosti (např. Hobsbawm – Ranger eds. 1983; Gellner 2003; Anderson 2008; Hroch 2009).

Při popisu současné situace v naší zemi budu vycházet především z internetových stránek různých sdružení zajímající se o Kelty. Uvědomuji si problematičnost přejímání informací z tohoto zdroje, ale právě zde se nejvíce dozvím o konceptech těchto uskupení, jejich představitelích, aktuálních akcích apod. Navíc si mohu udělat představu o celém širokém spektru různých sdružení a spolků působících na našem území.

¹ Jeho článek původně vyšel v časopise *American Anthropologist*:
Dietler, M. 1994: Our ancestors the Gauls: Archaeology, ethnic nationalism, and the manipulation of Celtic identity in modern Europe. *American Anthropologist* 96, 584-605.

3. Keltové

Vzhledem k tématu bakalářské práce bude první větší kapitola věnována Keltům, definici a vymezení tohoto pojmu. Při jejich studiu lze vyjít z několika zdrojů, a to především z archeologických nálezů, písemných pramenů, lingvistických a etnografických dokladů. Cílem této kapitoly je podat stručný přehled a shrnout současný stav bádání o keltském etniku.

3. 1 Archeologické prameny

I když se v archeologii někdy nesprávně užívá termínu „Keltové“, „keltský“ apod., je nutné si uvědomit, že podle hmotných nálezů nelze stanovit etnicitu daných obyvatel (např. *Collis 1984, 138; Venclová 2008b, 10*). Doba, která je tradičně spojována s keltským etnikem, je v archeologické praxi označována jako mladší doba železná, resp. doba laténská. Název vychází ze jména eponymní lokality *La Tène* na břehu Neuchâtelského jezera ve Švýcarsku, kde bylo již v roce 1857 objeveno velké množství předmětů zhotovených a zdobených v tehdy neznámém, novém stylu. Dobu laténskou můžeme zařadit do archeologicky vymezených stupňů LT A až LT D, zhruba mezi roky 480/450 př. n. l. až 40/30 př. n. l. (*Venclová ed. 2008b, 21*).

Složitý proces zrodu, proměn a zrání lze ale archeologicky sledovat již ve střední době bronzové (mohylové kultury), mladší době bronzové (kultura popelnicových polí) a starší době železné (době halštatské). Proces formování keltského etnika je tradičně kladen do oblasti na severozápad od Alp, na území od východní Francie až po západní a jižní Čechy (např. *Pleiner – Rybová a kol. 1978, 434; Drda – Rybová 1998, 8*). Na konci doby halštatské a na počátku doby laténské (6. - 5. stol. př. n. l.) dochází ke kulturnímu sjednocení, v archeologickém materiálu už nerozeznáváme jednotlivé kultury, ale mluvíme o jednotné pozdně halštatské kultuře. Jde o dobu, kdy se střední Evropa dostává do kontaktů s antickým světem (nalézáme např. řecké a etruské importy) a je zmiňována v písemných pramenech. Dochází k formování laténské kultury, která byla typická symbolikou označovanou jako laténský umělecký styl (např. *Harding 2007*). Nejpozději od 4. století př. n. l. se laténská kultura šíří celou Evropou, což je doloženo právě výskytem typických laténských předmětů v daných oblastech. Zároveň máme písemné zprávy o pohybech keltských kmenů (*Venclová ed. 2008a, 158*) - mluvíme o tzv. historické keltské expanzi.

3. 2 Písemné prameny

Kromě pramenů archeologických vypovídají o historických událostech spojených s Kelty v omezené míře i písemné zprávy antických autorů. Sami Keltové nám po sobě žádné písemnosti nezanechali, i když písmo nejspíše znali. Jedná se o první etnikum na našem území, které známe jménem. Keltové, i přes to, že byli ve 4. stol. př. n. l. považováni za jeden z největších tzv. barbarských národů tehdejšího světa, nikdy nevytvořili etnicky jednotný útvar, nikdy nedošlo ke sloučení jednotlivých kmenů (*Filip 1995, 7*). Řekové je nazývali *Keltoi* (Keltové), Římané *Galii* (Galové) a Keltové v Malé Asii byli označováni jako *Galatae* (Galatové).

První informaci o Keltech máme od Hérodota (5. stol. př. n. l.) z jeho díla *Historiae*, kde uvádí, že Dunaj pramení v zemi Keltů. I když nevíme, jaké znalosti měl Hérodotos o geografii Evropy, tradičně se tato zpráva bere za doklad přítomnosti Keltů u pramenů Dunaje v 5. a možná již 6. stol. př. n. l. Hérodotos totiž informaci nejspíše převzal od Hékataia z Miletu (již 6. stol. př. n. l.).

V *Římských dějinách* Titus Livius (59 př. n. l. – 17 n. l.) uvádí k počátku 6. stol. př. n. l.² zmínku o vyslání synovců krále Biturigů *Ambigata*, *Bellovesa* a *Segovesa*, z Galie, aby z důvodu přelidnění hledali nová sídla. *Bellovesovi* byla losem určena Itálie, *Segovesovi* zase oblast Hercynského lesa (*Waldhauser 2001, 9*). Ten nejpravděpodobněji pokrýval i část dnešních Čech, měl se rozkládat v prostoru mezi pramenem Dunaje a Karpaty.

Z antických pramenů víme, že Keltové expandovali na jih do Pádské nížiny a asi v roce 387 př. n. l. zaútočili na Řím, který kromě Kapitolu celý dobyli. Kelty měl vést *Brennos*, ke kterému se při vyjednávání s Římany o výkupném pojí známý výrok: „*Běda poraženým!*“. Jejich další výboje směřovaly do Karpatské kotliny a na Balkán, kde se měli roku 335 př. n. l. setkat i s Alexandrem Velikým. Dále pronikli do Řecka a roku 279/278 př. n. l. vyplnili většinu v Delfách. Část keltských kmenů se potom dostala i do oblasti Malé Asie, kde založila galatské království. Keltové se také dostali na území Francie (Galie), do Velké Británie a Irska a na Pyrenejský poloostrov. Bohužel nám ale chybí písemné prameny, které by přímo mluvily o přítomnosti keltských kmenů ve Velké Británii (*Collis 2011, 27*). Keltové se často nechávali najímat do vojsk – jako žoldnéri jsou zmiňováni v Kartágu, u Etrusků, v Egyptě, Makedonii, Řecku, Malé Asii a i při punských válkách, kdy stáli na straně Hannibala (*Příloha 1*). Postupně byli Keltové poraženi a přičleněni pod římskou nadvládu. Pouze v Irsku, na ostrově Man a na severu Velké Británie si keltské kmeny zachovaly určitou

² Podle historiků se ale tato událost stala o dvě až tři století později (*Waldhauser 2001, 9*).

samostatnost, Římané se zde museli spokojit s vybudováním tzv. Hadriánova a Antoniova valu (*Ellis 1996, 11*).

Podrobněji nás o Keltech informuje Caesar ve svých *Zápisích o válce galské*. Popisuje život v Galii v době římského tažení v letech 58-51 př. n. l. Keltskou společnost podle něj tvořili *equites* (rytíři-jezdci), *druides* (kněží) a *plebs* (prostý lid) (*Caesar VI, 13*). Dále uvádí různé sídelní formy, které na keltském území viděl: *oppidum* (hrazené sídliště/město), *castrum* (hradiště), *aedificium* (dvorec) a *vicus* (vesnice). Jeho zprávy se týkají běžného života Galů, válečnictví, náboženství i společenských institucí. Je nutné ale brát v potaz, že popisuje keltské prostředí z pohledu toho, co znal, z římského prostředí – tzv. *interpretatio Romana*.

Podle antických pramenů byli Keltové vnímáni jako zdatní válečníci s požitkářským přístupem k životu. Měli si natírat vlasy vápnem, nosit knír, nákrčníky, kalhoty atd. Jejich majetek tvořil zejména dobytek a zlato, v oblibě měli souboje, konzumaci vína a piva, nepřátelům měli uřezávat hlavy. Oblíbené druidy, jmelí a dubové háje zmiňuje ve svých zápiscích Plinius Starší (1. stol. n. l.)

Obecně je ale třeba si uvědomit, že hodnota antických písemných pramenů je velmi sporná (*Příloha 2*). Autoři informace často získávali „z druhé ruky“, s časovým odstupem od popisovaných událostí, byli často málo informovaní, byli ovlivněni interpretací vycházející z jejich vlastní kultury, často bylo jejich dílo např. z politických důvodů tendenčně zaměřeno atd. Navíc nemáme první vydání jejich děl, ale vždy jen přepisy a zlomky. Editace, překlady a výklad písemných pramenů týkajících se Keltů představují dnes specifický vědní obor (např. *Dobiáš 1964; Koch 2007*).

Dalšími prameny o Keltech jsou středověké písemné památky z Irska a Walesu. Ty byly vytvářeny především v bardském prostředí, nejdříve od 6. stol. n. l. Nejčastěji líčí mytickou minulost a jsou v nich patrné křesťanské vlivy. Mezi nejznámější patří soubor keltských pověstí *Mabinogion*, *Artušovský cyklus* a také *Tristan a Izolda* z oblasti Bretaně.

3. 3 Lingvistické prameny

Keltové tvořili množství větších i menších kmenových útvarů, které mluvily různými jazyky, ale navzájem si příbuznými dialekty (*Filip 1995, 7*). Keltské jazyky jsou indoevropského původu a obecně je můžeme rozdělit na kontinentální a insulární (ostrovní). Mezi kontinentální patří jazyky již zaniklé, jako byla galština, leponština a keltiberština (bretonština měla složitější vývoj a je řazena mezi jazyky insulární). Mezi ostrovní patří ještě stále živé nebo již zaniklé keltské jazyky Velké Británie, Irska a Bretaně.

Vývoj keltských jazyků je velmi složitou otázkou, které jazykověda stále řeší. Za nejstarší doložený písemný jazyk Keltů je považována leponština, která mohla být známa již v 7. – 6. stol. př. n. l. v severní Itálii, keltiberština na Pyrenejském poloostrově a keltoligurština v oblasti italské Ligurie. V Galii je později doložena i galština. Postupem času došlo k vydělení keltských jazyků goidelské a bretonské skupiny (*Venclová 2008b, 10*).

Lingvistika dnes označuje za keltské jazyky především velštinu, irštinu, gaelštinu, manxštinu a cornwallštinu v Británii a Irsku a bretonštinu ve Francii. Během posledních staletí se prostor keltských jazyků stále zužuje a počet jejich uživatelů nezadržitelně kolísá. Ze všech keltských populací se jako nejodolnější vůči tlakům dominantního jazyka příslušného státního útvaru jeví Velšané a velština, která se vyvinula z jižní, bretonské skupiny keltské jazykové větve (*Mabinogi 1995, 142*).

Díky lingvistickým poznatkům jsou některé geografické názvy a místní jména připisována právě keltskému původu. To se týká i některých pohoří (*Sudeta, Gabreta*) a řek v Čechách – např. Labe (*Albis*), Ohře (*Agara*), Jizera (*Isara*) (např. *Šmilauer 1946*). Současné jazykové bádání ale názvům řek přiřkládá spíše ještě starší, obecně indoevropský původ (*Blažek 2000, 18-20*).

3. 4 Etnografické prameny

Etnografická evidence naznačuje, i když sporně, že stopy keltského umění a kultury se dochovaly na území západní Evropy až dodnes. To se týká především oblasti Irska, Walesu a Bretaně, kde se ještě stále zachovaly keltské jazyky (např. *Ball – Fife eds. 1993; Russel 1995*).

4. Keltové na našem území

Poznatky o době, kdy měli naši zemi obývat Keltové, čerpáme především z archeologických pramenů. Písemné prameny antických autorů se nikdy přímo nevztahují k našemu území, i když některé zmínky jsou s Čechami a Moravou již tradičně spojovány.

4. 1 Písemné prameny

V souvislosti s obsazením severní Itálie Kelty jsou už ve 4. stol. př. n. l. zmiňováni Bójové jako jeden z významných keltských kmenů. Polybius a Titus Livius uvádějí, že přišli z území severně od Alp. Antické zprávy nás neinformují o tom, zda cílem Bójů po odchodu ze severní Itálie, v důsledku porážky Římany u Mutiny roku 193 př. n. l., byly kromě explicitně uváděných zemí také Čechy. Nevíme, zda to byli Bójové z Čech, kteří se zúčastnili obléhání Noreie v letech 64/63 př. n. l., v letech 60-58 odtáhli spolu s Helvétii do Galie, v Panónii byli poraženi Dáky kolem roku 41/40 př. n. l. a během následujících desetiletí z historie postupně mizí (*Venclová 2008b, 9-10*).

V klasických písemných pramenech se vyskytují dvě vysvětlení migrace do Itálie ve 4. stol. př. n. l. – touha po bohatství antického světa, anebo populační tlak; možná šlo ale o obojí (*Collis 1984, 126*). J. Filip mluví o narůstající krizi ve společnosti, která způsobila odchod většiny mužského obyvatelstva na kořistnická tažení do ostatních částí Evropy, přičemž v čele ozbrojených družin se postavili někteří příslušníci vládnoucích rodů, kteří v dosavadním prostředí nenalézali plné uspokojení svých požadavků a nároků (*Filip 1995, 38*).

S Čechami se již tradičně spojuje jméno *Boiohaemum*, země Bójů, která se měla rozkládat právě v Hercynském lese. Poprvé pojem *Boiohaemum* uvedl Strabón (začátek 1. stol. n. l.) ve svém díle *Geographica*, přičemž čerpal z Poseidonia z Apameje (135-51/50 př. n. l.), poté Velleius Paterculus a další autoři. V souvislosti s Hercynským lesem ale Strabón uvádí Bóje až daleko později, a to jako protivníky germánského kmene Kimbrů, se kterými měli bojovat někdy mezi léty 120-113 př. n. l. Přesná sídla Bójů jsou neustále bodem vědeckých diskuzí. Není jasné, zda k původnímu sídlu Bójů patřily celé Čechy, nebo jen jejich část, případně i další sousední země jako je Bavorsko. Jako jeden z dalších možných kmenů, který mohl sídlit na našem území, se uvádějí Volkové-Tektoságové. Ti podle Caesara sídlili někde v okolí Hercynského lesa, měli tam přijít ve 4. stol. př. n. l. a ve 3. stol. se měli účastnit keltské výpravy na Balkán (*Venclová 2008b, 9*). Bójové i Volkové-Tektoságové jsou tedy doloženi na různých místech tehdejší Evropy, s naším územím jsou ale spojováni jen tradičně.

4. 2 Archeologické prameny

Ke kulturnímu sjednocení na konci doby halštatské a počátku doby laténské, v období archeologicky vymezeném stupni Ha D2 – LT A (6. – 5. stol. př. n. l.), dochází i v Čechách³. Toto etapa je typická bohatě vybavenými komorovými hroby, často krytými mohylovými násypy, obsahující pozůstatky vozů a importované předměty. Tyto elitní hroby, označované jako tzv. knížecí, se koncentrují především na jihu a západě Čech a představují tak doklad výrazné sociální diferenciací v tomto období. V krajině jsou dále nacházena běžná sídliště, hradiště, ohrazené dvorce a rozsáhlá kontinuální žárová pohřebiště.

Naše země je považována za jedno z významných oblastí pro vznik laténské kultury a tzv. laténskému stylu stupně LT A. Na konci tohoto chronologického stupně dochází ke kulturní změně, kdy zanikají opevněná výšinná sídla, a je ukončeno pohřbívání na dosavadních pohřebištích. Historicky je tato změna spojována s invazí Keltů do oblasti Etrurie v Itálii na počátku 4. stol. př. n. l. Území Čech tak patřilo k výchozům tzv. keltské expanze.

Následné období 4. – 2. stol. př. n. l. (stupně LT B1 – C1) je typické plochými kostrovými pohřebišti. Podle hrobové výbavy (zbraně, šperky) je poukazováno na patrné sociální rozdíly ve společnosti, ale obecně lze říci, že na rozdíl od předchozího období dochází k určité unifikaci, již nemáme bohatě vybavené tzv. knížecí hroby. Ze sídlištních komponent známe otevřená sídliště, ohrazené dvorce a tzv. aglomerace (emporia), která byla typická dokladem specializované výroby, nálezy importovaných mincí, ale již nálezy prvních mincí ražených na našem území. Takovou nejvýznamnější výrobně-distribuční aglomeraci představují Němčice na Hané, kde bylo díky průzkumu pomocí detektorů kovů nalezeno mnoho předmětů, především tisíce mincí, které dokládají vlastní mincovní produkci na našem území již ve 3. stol. př. n. l.

Období 2. – 1. stol. př. n. l. (stupně LT C2 – D) je typické především vznikem nových centrálních míst – oppid, o kterých nás informuje Caesar. Ta jsou typická umístěním na vrcholcích kopců, nebo ostrožnách, opevněním, plánovanou zástavbou, doklady specializované výroby atd. Důvody jejich založení, stejně tak i jejich zániku, jsou vysvětlovány různě (shrnutí viz *Venclová 2008b, 141-142*) – buď jde o historické vysvětlení vzniku oppid vnějším zásahem z oblasti Itálie (*Drda – Rybová 1998, 127-132*), nebo se naopak pokládá důraz na důsledek domácího ekonomického vývoje. Mezi nejznámější oppida na našem území patří Závist a Stradonice. Mimo nich známe otevřená sídliště, aglomerace a

³ Výjimku tvoří kulturně specifická oblast severočeského Polabí, kde se projevuje kultura billendorfská, a oblast východních Čech, kde stále v určité míře přetrvává kultura slezskoplatěnická (*Venclová ed. 2008a, 11*).

tzv. Viereckschanze (čtyřúhelníkové ohrazené areály). Na rozdíl od jiných období nemáme pro toto doklady pohřebních aktivit (*Příloha 3*).

Na našem území se v době laténské vyskytovaly i tzv. nekeltské skupiny a kultury, které mají svébytný projev, ale prochází tzv. laténizací (např. přejímání laténského kovového inventáře). Jedná se o podmokelskou skupinu v labské průrvě, kobylskou skupinu na Mladoboleslavsku a Jičínsku, na střední a severní Moravě púchovskou kulturu a na oppidech se někdy vyskytují předměty przeworské kultury.

Kolem let 50 - 30 př. n. l. dochází podle archeologických projevů k zániku oppid na našem území a pravděpodobně k odchodu části obyvatelstva na jih a jihovýchod Evropy. Dřívější názor, že konec oppid nastal kvůli příchodu Germánů-Markomanů, kteří je zničili, již není přijímán. Před koncem starého letopočtu dochází k míšení laténských a nelaténských prvků s tím, že nelaténská složka, tradičně spojovaná s germánským etnikem, poté převládla.⁴

4.3 Genetika

V souvislosti s rozvojem genetiky byly mimo jiné hledány i geny, které bychom mohli označit za „keltské“. Studie českých vědců z 90. let 20. století, která se zabývala výskytem mutace genu CFTR spojované s cystickou fibrózou, poukazuje na to, že i naše populace je mimo jiné keltského původu.⁵ Podobné mutace genů se totiž vyskytují u dnešních keltských populací v Irsku, Walesu a Bretani.

Přesto, že moderní genetický výzkum může přispět mnohými novými informacemi, lingvisté a archeologové ale upozorňují na dosavadní vážné nedostatky zjednodušujících interpretací, které nenacházejí oporu v datech jejich disciplin. Genetici by neměli využívat lingvistická a archeologická data jako zástupce dat etnických. I když přistoupíme na to, že jazyk hraje důležitou roli v rámci etnicity, vztah mezi jazykem a biologií člověka zůstává nevyřešený (např. *Sims-Williams 1998 s lit.; Blažek 2000, 27; Collis 2011, 218-222*).

⁴ Celá tato kapitola vychází především z přednášky „Doba halštatská a laténská“, která byla přednesena Mgr. A. Danielisovou, PhD. na Ústavu pro pravěk FF UK v zimním semestru akademického roku 2012-2013, a z nejnovějšího shrnutí doby laténské v Čechách (Venclová 2008b).

⁵ Macek, M. a kol. *Relativně vysoký výskyt mutace G551D CFTR genu v České republice u pacientů s cystickou fibrózou objektivně prokazuje, že naše populace je mimo jiné i keltského původu*. Virtuální Nemeton, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.taxoft.cz/nemeton/historie/kelti.php>

5. Kdo tedy byli Keltové?

Vzhledem k výše podanému souhrnu vyvstává otázka, kdo vlastně Keltové byli, jak je můžeme definovat, co myslíme tím pojmem „Keltové“? Šlo o uskupení lidí, kteří mluvili keltským jazykem, nebo šlo o členy politické skupiny, kteří se sami nazývali Keltové, nebo je můžeme nějak vydělit podle fyzického vzhledu (modroocí, světlolasí atd.)? Stejně tak se nabízí otázka, zda všichni nositelé laténské kultury mluvili keltským jazykem, a zda se všichni keltsky mluvící projevovali laténským uměním (*Collis 1984, 11*)?

Caesar ve svých *Zápisích* uvádí: „*Gallie se jako celek dělí na tři části. Jednu z nich obývají Belgové, druhou Akvitánové, třetí pak kmeny, které se samy ve svém jazyku zovu Keltové, v našem však jsou nazýváni Galové*“ (*Caesar I, 12*). Zde nastává problém, jak pojímat etnickou identitu starověku, která je obsažena v písemných pramenech. Tradičně se s ní zacházelo jako se sociální kategorií odpovídající měřítkům našeho světa, ale nové kritické práce se přiklánějí spíše k názoru, že tato úroveň etnicity buď měla ve starověku jiný obsah, nebo vůbec neexistovala (*Dietler 1999; Collis 2011*). V této souvislosti je nutné zmínit i to, že ačkoliv jsou obyvatelé Irska, Skotska, Walesu, ostrova Man a Cornwallu považováni za potomky Keltů, v antických pramenech nebyli nikdy označeni za Kelty.

Německý lingvista Helmut Birkhan ve své knize *Nachantike Keltenrezeption* pak za Kelty označil ty, kteří mluví keltským jazykem. Kelty chápe ve smyslu lingvistickém, nikoli etnickém, ale sám si je vědom jisté problematičnosti této interpretace. Proto ještě dále upřesňuje, že jazykové hledisko je vhodné asi do počátku novověku, poté je už nejspíše rozhodující sebeurčení každého jedince (*Salač 2011, 164*). Při vztahu jazyka a etnicity je totiž v současné době zaujímán spíše takový názor, že jazyková doména již netvoří stavební kámen etnicity (např. *Emberling 1997, 299*).

Souhrnem lze tedy říci, že „Keltové“ a „keltský“ jsou pojmy historické a lingvistické. Tyto dvě vědy kladou Kelty zhruba na území, kde archeologie shledává laténskou kulturu. Archeologické kultury jsou především teoretickým pojetím a jako takové jsou užitečné pro klasifikaci materiální kultury. Nejsou ale přímým odrazem etnických ani jiných sebeidentifikujících jednotek (*Květina 2010, 641*). I přes toto ujasnění, které sdílí snad většina archeologů zabývajících se mladší dobou železnou, můžeme stále nalézt spoustu knih a článků s nadpisy „Keltové“ a „keltský“, které archeologové sami publikovali (viz např. *Waldhauser 2001*).

Obecně je tedy velmi těžké říci, kdo byli Keltové (*Příloha 4, obr. 1*).⁶ V zahraničí je, na rozdíl od českých zemí,⁷ věnována velká pozornost nejen hmotným pozůstatkům doby laténské, ale i řešení otázky etnické identity obyvatel minulosti i současnosti. Zastáncem skeptického pohledu na Kelty a „keltství“ (tzv. keltoskepticismu) je především anglický archeolog John Collis (např. *Collis 1997, 2011*; podobně i *Chapman 1992; James 1999*), jehož největšími oponenty ve vědecké diskuzi jsou manželé Megawovi (*Megaw – Megaw 1995; 1996; 1998*). V prostředí severozápadní Evropy vznikl i sborník věnující se vztahu archeologie a nacionalismu na celém evropském kontinentu (*Díaz-Andreu – Champion eds. 1996*). Někteří současní zahraniční autoři navrhují přejít z obecných širokých pojmů jako „Keltové“ či „Germáni“ spíše k označení menších společenských celků jako „Bójové“, „Veneti“ apod., které by lépe korelovaly s dnešním pojetím etnické skupiny (*Fernández-Götz – Ruiz 2012, 82*).

⁶ Na to bylo archeology poukázáno i v pořadu *Historie.cs* odvysílané Českou televizí (4. 11. 2012): Česká televize. *Historie.cs – Keltové*, [online]. 1996-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/204724-keltove/>

⁷ Na rozdíl od našeho území zůstaly právě na Britských ostrovech zachovány původní keltské jazyky, což je hlavním důvodem toho, proč se zdejší badatelé otázkou etnicity zabývají.

6. Počátky zájmu o Kelty a vznik tzv. keltománie

Zájem o Kelty je spojen již s obdobím renesance a především pak s následným romantismem. Za místo jeho vzniku je považována Velká Británie, za kterou brzy následovala i Francie. V obou zemích bylo romantické nadšení pro Kelty spojeno s výskytem megalitických památek, které byly považovány za obecně keltské či druidské. Dnes ale víme, že megality byly starší – některé pocházejí již z období neolitu (cca 4000 – 2500 př. n. l.). Z těchto zemí se potom tzv. keltománie šířila kolem pol. 19. stol. Evropou a zasáhla i naše země.

Záliba v keltské kultuře a její projevy někdy dostaly podobu až tzv. keltománie, která je definována jako nadšení a obdiv keltské civilizace a jazyka; jde o znovuoživení keltských tradic. Jedná se o retrospektivní a pejorativní označení, které později dalo vznik i tzv. keltoskepticismu a tzv. keltofobii (Koch 2006, 391-392). Někteří badatelé ale upozorňují na zavádějící pojmenování tohoto jevu, který může vyjadřovat duševní chorobu, nebo vášnivou zaujatost (např. Salač 1998, 465).⁸

6. 1 Velká Británie a Irsko

S nástupem renesance nastala potřeba vytvořit stabilnější základy vlastní historie, učení badatelé „objevovali“ spisy antických autorů a psali první historická díla. Slovo „Kelt“ zavedl do vědecké diskuze poprvé skotský historik George Buchanan, jež roku 1532 vydal *Skotské dějiny*, ve kterých poukázal na spojení moderních Velšanů a antických Galů (Cunliffe 2009, 155).

Ale teprve koncem 17. a počátkem 18. století se Keltové stali hlavními postavami dějin Británie a Francie. Starožitník John Aubrey jako první ztotožnil megalitické památky v Anglii s keltským etnikem. Ve svém rukopise *Chrámů druidů* (1695), který nebyl nikdy plně publikován, popsal *Stonehenge*, *Avebury* a další místa jako sídla druidů. V rozsáhlém díle Edwarda Lhuyda *Archaeologica Britannica* (1707) bylo poukázáno na blízkou příbuznost „původních jazyků Británie a Irska“ s jazykem Bretaně a tyto jazyky byly souhrnně označeny za keltské. Keltská druidská mystika se pak plně projevila na počátku 18. století díky Williamu Stukeleymu. Ten v duchu romantických tradic a v návaznosti na Aubreyho hlásal o starobylém keltském náboženství a jeho kněžích-druidech, o kterých se psalo v antických

⁸ Už právě proto ve své práci používám výraz *tzv. keltománie* nebo „*keltománie*“, na rozdíl např. od D. Valíše (2012), který ve své diplomové práci píše jen o *keltománii*.

pramenech, a jejichž působení mělo být spjato právě s místem megalitických staveb (*Sklenář 1995, 103-104*). Stukeley sám v běžném životě žil napůl v iluzích druidismu, přátelé mu říkali keltským jménem *Chyndonax* - „kníže druidů“, za domem si zřídil keltskou zahradu a keltský chrám, kde stála jabloň obrostlá jmelím. Druid jako vykonavatel mystických obřadů a bard jako pěvec hrdinských písní byli ztělesněním romantického ideálu (*Příloha 4, obr. 2*). Stukeleyovy názory a teorie o druidském náboženství postupem času upadly v zapomnění, ale víra v keltský původ *Stonehenge* a jiných megalitických památek se stala součástí britského folklóru a vstoupila do povědomí nejširších vrstev (*Sklenář 1979, 48-52*).

V Británii došlo i k pokusům hledat i jiné pozůstatky po keltské minulosti. Mezi léty 1760 až 1763 publikoval skotský básník James Macpherson tři svazky básní, které připsal gaelskému bardu *Ossianovi*. Macphersonovými prameny měly být dva rukopisy staré 1200 až 1300 let, ale i v jeho době bylo dílo podrobena velké kritice a dnes již víme, že šlo o padělek. Macpherson napsal „Ossiana“ sám tak, že upravil současné balady ve skotské gaelštině. Nicméně „Ossianovy zpěvy“ se staly populární po celé Evropě a vyvolaly módu tzv. „ossianismu“. Na toto téma bylo složeno několik oper, Wolfgang von Goethe *Zpěvy* přeložil do němčiny atd. (*MacKillop 2009, 8-9*).

Modernímu keltství v dané oblasti se věnoval Simon James ve své knize *The Atlantic Celts (1999)*. Ten ve svých závěrech uvádí, že pojem staří „Keltové Británie a Irsko“ je v podstatě umělým a novodobým výmyslem a keltská kultura je jen historickou „fantasy“. Tímto tvrzením samozřejmě pohoršil některé obyvatele Skotska a Cornwallu, kteří se považují za Kelty. James svůj názor dokládá tím, že obyvatelé Britských ostrovů a Irsko se začali nazývat Kelty až v 18. století, až po vydání *Archeology Britannicy* starožitníkem E. Lhuydem. Jeho teorie počítala se dvěma vlnami Galů, kteří měli přijít do oblasti Velké Británie a Irsko a přinést sem „keltský jazyk“. Lhuyd poukázal na blízkou příbuznost původních jazyků Británie a Irsko s jazykem Bretaně, a to v době, kdy byla podepsána smlouva o unii, na jejímž základě došlo k připojení Skotska k Anglii a Walesu. Jeho kniha posloužila k vyzdvižení charakteristické etnicity Velšanů a Skotů, kteří se tak vymezili vůči Angličanům. V roce 1725 byla vydána souhrnná velšská gramatika a do konce 18. století popularita tohoto jazyka stoupala (*Cunliffe 2009, 12-14, 159-162*). Keltové se v těchto zemích „znovuobjevili“ nebo byli „znovu vymyšleni“ právě na počátku 18. století; do té doby se zdejší obyvatelé za Kelty neoznačovali a ani antičtí autoři je za Kelty či Galy nikdy neoznačili (*James 1999, 17*). Představa o tom, že na Skotské vysočině žijí již od pradávna Keltové, kteří nosili kilt a hráli na dudy (tzv. *Highland tradition*), je moderním „vynálezem“ (*Trevor-Roper 1983*).

V 19. století se kelticita ve Velké Británii a Irsku stala politickým fenoménem, symbolem nového nacionalismu. Byly založeny instituce, které měly za úkol podporovat a propagovat regionální kulturu – již roku 1751 vznikla velšská instituce *Honourable Society of Cymmrodorion*, roku 1780 *Společnost milovníků skotských starožitností*, roku 1785 *Královská irská akademie*, roku 1848 vzniklo ve Walesu *Cambrijské archeologické sdružení* a roku 1869 *Společnost milovníků irských starožitností*. Roku 1882 publikoval John Rhŷs knihu s názvem *Early Britain: Celtic Britain*, kde dal tzv. invazní hypotéze pevnou podobu. K udržení keltského jazyka a k zachování irské kultury byla v roce 1893 založena *Gaelská liga*. Mimo to vznikaly i různé druidské řády. Jeden založil roku 1792 Edward Williams, velšským jménem Iolo Morganwg, s názvem *Gorsedd Beirdd Ynys Prydain (Sněm bardů Britského ostrova)*. Ten měl podporovat velšskou kulturu a literaturu proti expanzi upřednostněných Sasů (*MacKillop 2009, 9*). Právě E. Williams se nejvíce zasloužil o „vymýšlení tradic“ Walesu; „odhalil“ velšskou keltskou a druidskou minulost (*Morgan 1983*).

Po vzniku Spojeného království Velké Británie a Irska v roce 1801 projeví všechny čtyři keltsky mluvící oblasti zájem o nezávislost. I když se objevily i skupiny extrémistů připravených použít násilné metody k dosažení svých cílů, mělo zde toto hnutí mírnější podobu než v Bretani. Roku 1925 vznikla *Velšská nacionalistická strana* a roku 1934 *Skotská národní strana*; v referendu o omezené autonomii ale většina skotských a velšských obyvatel tuto možnost odmítla (*Cunliffe 2009, 179-182*).

6. 2 Francie

Místem největšího zájmu o Kelty byla oblast Bretaně, kde se vyskytují nejznámější megalitické památky (např. *Carnac*). Kamenné dolmeny, menhiry, kruhy a další byly považovány za oltáře druidů sloužící lidským obětem, Keltové byli prohlašováni za nejstarší národ světa, keltština za matku všech jazyků a carnacké řady zase za „nejstarší, nejvelkolepější památník světa“ (*Sklenář 1996, 12*). Koncem 18. století vydává La Tour d’Auvergne spis *Počátky Galů* (1796) a po něm potom Jacques Cambry *Keltské památky* (1805), které dokončily vítězství myšlenkového proudu, který zcela ovládl francouzskou archeologii a historii, a který začali odpůrci nazývat keltománií.⁹ Za Napoleona byla dokonce založena *Keltská akademie* (1805), která měla podrobně zkoumat Kelty a jejich jazyk, aby obnovila jejich slávu. Ačkoli místem vzniku představ o keltském původu megalitů byla Anglie, ve Francii dosáhla tato myšlenka svého vrcholu. Idea návaznosti na „tradice

⁹ Přívrženci označování jako „*Les Celtomanes*“.

svobodomyslných Galů“ přežila všechny politické zvraty a sloužila republikánům stejně jako mocenským aspiracím vládců.

Inspirací pro Lhuyda byla kniha francouzského Paula-Yvese Pezrona *Antiquité de la nation et la langue des Celtes* (1703). V ní uvedl Pezron argumenty pro kontinuitu mezi starověkou a novověkou kulturou na území Francie a především Bretaně (Cunliffe 2009, 157). V 18. století existovaly ve Francii tři hlavní zdroje etnické identity: Frankové, Galové a Římané. V době revoluce v roce 1789 byla keltská identita (zastoupená Galy) použita v opozici proti šlechtě (zastoupená germánskými Franky) a poté jako sjednocující princip při vzniku lidového nacionalismu. V porevolučním období za Napoleona v zemi existovala dvojitá identita – keltská a římská. Vlivem celoevropské popularity „Ossianových zpěvů“ a romantismu nastala i ve Francii obliba Keltů, vedle toho zde ale trvala fascinace římskou říší. V roce 1805 založil Napoleon *Keltskou akademii*, jejíž patronkou byla císařovna Josefína. Vedle vznešených cílů této instituce šlo samozřejmě i o politický záměr – ideologicky zdůvodnit vojenskou expanzi francouzského císařství, znovuzískání všech starých galských území. Všichni Evropané měli být potomky Keltů, ale právě Francie měla být tou nejstarší keltskou zemí, a proto má nárok na největší část keltského dědictví (Dietler 1999, 540-542).

V roce 1830, v době další revoluce, jsou již Keltové vnímáni jako hlavní základ francouzské identity. Z tohoto období pocházejí i počátky konstruování hrdinského národního mýtu o *Vercingetorixovi*. Za Napoleona III. ale opět dochází k napětí mezi galskou a románskou identitou. Sám Napoleon III. napsal dvě díla (1856 a 1866) o Caesarově životě, založil *Museum národních starožitností* a financoval archeologické výzkumy na místech bojů Keltů s Římany – na *Alesii*, *Bibracte* a *Gergovii*. Na *Alesii* nechal postavit bronzovou sochu *Vercingetorixe*, který byl vytvořen podle jeho podoby, a vybudoval zde muzeum. Příklad podřízení se Galů římskému impériu byl politicky využit při obhajobě francouzské koloniální expanze do severní Afriky, Indočíny apod. Byla zdůrazňována konečná prospěšnost římského vlivu na hrdé barbary (Dietler 1999, 542).

Období let 1850 - 1914 bylo skutečnou posedlostí Kelty – došlo k postupné přeměně *Vercingetorixe* z historické postavy v nejdůležitějšího národního hrdinu, názvy ulic a literárních děl často obsahovali slovo „galský“, ve školách se učilo o Galech a *Vercingetorixovi*. Objevují se i první fyzikální antropologové jako Paul Broca a Paul Topinard, kteří se pokouší o typologii fyzické podoby Galů. Za druhého císařství (1852 - 1870) a třetí republiky (1870 - 1940) vrcholilo lidové zaujetí pro Kelty, mezi různými zájmovými skupinami docházelo k bojům o keltské symboly.

Místa dávných keltských bojů byla ve Francii několikrát využita k politickým projevům. Roku 1942 vyzval maršál Philippe Pétain na *Gergovii* k národní jednotě, prezident François Mitterand podobně učinil roku 1985 na *Bibracte* a Jacques Chirac na *Gergovii* v roce 1989, když kladl důraz na „trvání keltské identity“ a na tomto místě zahájil svou kampaň ve volbách do Evropského parlamentu (*Dietler 1999, 543-546*). Archeologické výzkumy na oppidu *Mont Beuvray (Bibracte)* financoval i prezident Mitterand, poblíž něho nechal vybudovat muzeum, v jednom z rozhovorů prohlásil, že ze všech osobností francouzské historie by se nejlépe ztotožnil s *Vercingetorixem*. Dokonce vyjádřil přání, že by chtěl být na *Bibracte* i pohřben (*Collis 2011, 201*).

Alesia, Bibracte a Gergovia byly jakousi „svatou trojicí“ galské identity Francie, jako archeologické lokality mimo jiné představovaly historickou kontinuitu mezi minulostí a současností, šlo o místa národní představitosti spojené s odporem Galů proti římské armádě a Caesarovi. Právě *Alesie* byla z těch tří lokalit tím nejvýznamnějším místem, byla nejvíce sakralizována a sloužila za místo formování národní identity. Vedle sochy *Vercingetorixe* zde byla roku 1903 postavena i socha Johanky z Arku, jako dalšího silného symbolu odporu proti cizím útočníkům. I když *Alesie* dnes již nevyvolává vášnivé nacionalistické nadšení jako před 1. světovou válkou, v představách lidí velmi dlouho představovala základní kámen francouzské historie. I dnes každý francouzský školák zná *Vercingetorixe* a místo jeho porážky – *Alesii* (*Dietler 1998, 73-78*). Mimo *Alesii* jsou i na *Gergovii* a *Bibracte* kamenné památníky vybudované na počest *Vercingetorixovi*. Myšlenka keltského dědictví nadále přetrvává v podobě komiksového a filmového zpracování *Asterixe* a *Obelixe*, státního podniku na výrobu cigaret s názvem *Gauloises* a mnoha restaurací a kaváren s galským či keltským pojmenováním (*Dietler 1999, 542-546*).

Zvláštním případem tzv. keltománie ve Francii je oblast Bretaně. Po odchodu Římanů z Armoriky¹⁰ došlo mezi koncem 4. a počátkem 7. století k přílivu obyvatelstva z Británie, nastalo míšení Brittonců s původními obyvateli armorického poloostrova a vznikl tak národ Bretonců (*Galliou – Jones 1998, 137*). Dřívější interpretace o spříznění Bretonců a kontinentálních Galů je již vyvrácena; dnes se počítá s úzkou dějinnou spojitostí mezi ostrovními Kelty z Cornwallu, Walesu, Irska a Skotska. Koncept etnické příslušnosti s ostrovními Kelty byl Bretonci přijat jako základní dogma a pomohl při rozšiřování pankeltského kulturního hnutí, i když je nutno poznamenat, že archeologických dokladů pro nebo proti hypotéze masivního přílivu ostrovních Keltů do Bretaně je velmi málo. Nynější hypotéza se prosadila hlavně díky Hersartovi de la Villemarquému, který v roce 1839 vydal

¹⁰ Za dob římské říše to byl název pro provincii v oblasti dnešní Bretaně.

soubor bretaňských básní „*Barzaz Breiz*“, které měly představovat obdobu skotské folklórní epiky – tzv. Ossiana. Popření spojitosti s kontinentálními Galy umožnilo Bretoncům se etnicky vymezit vůči francouzskému národu, který si také nárokuje galské předky (Dietler 1999, 546-549).

Jelikož Bretaň byla jedna z oblastí, která nebyla moc zasažena germánským vlivem, její obyvatelé tvrdili, že oni jediní jsou skutečnými potomky Keltů. Roku 1843 založili spolek „*Association Bretonne*“ a roku 1898 „*Union Régionalis Bretonne*“ jako opozici vůči francouzskému centralismu, poté vznikla řada skupin požadující oddělení Bretaně od Francie (Cunliffe 2009, 180-183). 19. století bylo obdobím zvýšených snah o likvidaci bretonského jazyka ze strany státu, dokonce i na počátku 20. století jsou zaznamenány tresty za užívání místního jazyka ve školách a ne státem uznávané francouzštiny (Hroch 2009, 217). Nejradikálnější novodobý pokus o autonomii představuje plán na zřízení nezávislé vlády za pomoci nacistů po porážce Francie v roce 1940, který podpořila „*Parti National Breton*“, který ale nenašel větší podporu mezi lidmi a i vzhledem k několika dalším faktorům nevyšel. V roce 1967 byl přijat tzv. Deixonův zákon, který alespoň částečně realizoval výuku bretonštiny na školách.

Bretaň si udržela svůj jazyk, nejspíše již z 8. století, a do značné míry i svou domácí kulturu. Dnes patří Bretonci mezi autochtonní minority Francie (Šatava 1994, 85). Většina novodobých projevů bretonského „nacionalismu“ má dnes spíše folklórní než politický ráz – například hudební slavnosti (*fest nozou*), náboženské poutě (*pardons*), bretonské kroje apod. (Galliou – Jones 1998, 301). Navzdory snahám bretonštinu udržet a popularizovat toto malé etnikum a jeho kulturu například prostřednictvím hudby (nejznámější je hudebník Alan Stivell), jsou aktivními uživateli jazyka a nositeli etnického vědomí na většině území převážně jen osoby starší 60 let (Šatava 2009, 78-79, 84).

6. 3 Čechy a kontext střední Evropy

Také naši renesanční spisovatelé-dějepisci „objevili“ v 16. století Kelty při studiu písemných prací antických autorů v dějinách Čech. Až Daniel Adam z Veleslavína, český knihtiskař, když v 16. století vydával kroniku *Silviovu* a *Kuthenovu*, v předmluvě poznamenal, že prvými historicky zjištěnými obyvateli Čech byli galští Bójové, kteří dali zemi jméno *Boiohemum*. Od té doby tento poznatek již neupadl v zapomnění a v 19. století byl vědecky zdůvodněn, zvláště Josefem Dobrovským a Františkem Palackým (Filip 1995, 8-9). Větší zájem o keltské etnikum byl ale spojen až s rozvojem archeologie v 19. století a pojil se – stejně jako v západní Evropě – mimo jiné s výskytem megalitických památek. Archeolog

Jan Erazim Vocel některé popsal tak, že se „co nejvíce podobají keltickým dolmenům“, a některá opevnění hradišť – tzv. spečené valy – interpretoval ve svém díle *Pravěk země české* (1868) jako „keltické ohrady“ (*Sklenář 1995, 112, 129*).

V té době bylo zvykem přičítat Keltům i bronzové předměty z pravěku a pro bronzové sekerky se ujal přímo název „kelt“ či „celt“, zdánlivě naznačující souvislost s keltským etnikem, i když ale původ tohoto označení s nimi ve skutečnosti neměl nic společného. Tento termín vznikl ve střední Evropě, odkud se rozšířil dále. „Kelty“ se například objevily i při výzkumu pohřebiště v rakouském Hallstattu v roce 1847, které bylo interpretováno jako „keltské“.¹¹ Také nákolní osady ve Švýcarsku byly v polovině 19. století označeny za sídla rodin keltského původu. Roku 1857 pak bylo objeveno sídliště *La Tène*, které díky výskytu typických předmětů posloužilo jako eponymní lokalita doby laténské (*Sklenář 1979, 53-55, 122-124, 166*).

V této souvislosti je nutné zmínit i tzv. folklórní archeologii, která zkoumá soubor lidových názorů na archeologické památky a jejich výklad. Jedná se o spojení folkloristiky a archeologie, které lze nejlépe zachytit v západní Evropě, kde na představivost lidí působily pravěké megalitické stavby a zříceniny. Lidé při své každodenní práci na poli, při vykopávání pařezů, stavění základů apod. přicházeli do styku s materiálními pozůstatky z minulosti, jež potom různě interpretovali. Na našem území tak například byly keltské zlaté mince označovány již od 17. století jako „duhovky“¹², protože se jednalo o miskovité mince padající z nebe a vyskytující se tam, kde končí duha. Možná, že i „Libušiny“ mince mohly být ve skutečnosti keltskými mincemi (*Sklenář 1999, 5-7, 103-101*). Vocel vydal roku 1850 článek „*Mince celtické v Čechách*“, kde připsal správně veškeré „duhovky“ Keltům. Právě Vocel byl prvním badatelem, který se o Kelty na našem území zajímal.

V roce 1877 byl na hradišti Stradonice objeven poklad zlatých mincí, který zde rozpoutal „zlatou horečku“. Skoro celá plocha byla amatérskými hledači prokopána a nalezené předměty byly z větší části nenávratně ztraceny. Obyvatelé okolních vesnic dokonce stradonické artefakty napodobovali a prodávali zájemcům. Dnes víme, že se jedná o laténské oppidum. V té době ale archeolog Josef Ladislav Píč Stradonice přisoudil Germánům a označil je za sídlo Marobuda. I když byla Píčova interpretace stradonického oppida mylná, jeho publikaci pak přeložil archeolog József Déchelette do francouzštiny, čímž Stradonice

¹¹ I když autoři výzkumu nebyli tak úplně daleko od pravdy – mladší část hallstattského pohřebiště totiž opravdu patří do doby laténské, tradičně spojované s Kelty.

¹² Zlidovělé označení „duhovky“ se dostalo i do odborné numismatické terminologie – dodnes představuje obecné označení pro zlaté keltské mince.

proslavil po celé Evropě. Píč sepsal prameny z doby laténské uložené v Národním muzeu. Hlavní význam spatřoval v civilizaci kostrových hrobů „marnského rázu“ – mělo jít o doklad příchodu Keltů do Čech z oblasti Galie (*Píč 1902*).

Nejvýznamnějším obdobím archeologie doby laténské byla 50. léta 20. století, kdy vydal akademik Jan Filip, vedle svých dílčích vědeckých studií, rozsáhlé dílo *Keltové ve střední Evropě* (*Filip 1956*), které mimo jiné obsahovalo katalog českých sídlišť a pohřebišť doby laténské a mělo velký ohlas i v zahraničí. O tři roky později vydal stejný autor také populárně pojatou knihu *Keltská civilizace a její dědictví* (*Filip 1995*), která byla přeložena do několika světových jazyků.

Obecně lze říci, že evropská vlna tzv. keltománie v 19. století naší zemi moc nezasáhla. Keltům se věnovali téměř výhradně jen učenci, i když díla připisovaná potomkům Keltů - například příběh o *Tristanovi a Isoldě* - se v Čechách objevila již ve 14. století (*Waldhauser 2001, 136*). Tzv. keltománie v oblasti centrální Evropy neměla moc šancí na úspěch, protože zde sílilo germánské a slovanské národní uvědomění.

Tzv. keltománii na našem území v 19. století lze brát jako součást vlny celoevropského zájmu o Kelty, která u nás ale neměla dlouhého trvání. V tomto smyslu významnějším obdobím byla až situace po roce 1989, kdy došlo ke změně politického režimu a uvolnění v celé společnosti. Dosud propagované slovanské národní uvědomění začalo pomalu ztrácet na síle a byly hledány jiné možnosti, kam do historie obrátit pozornost. Právě Keltové se stali objektem zájmu některých skupin lidí i jednotlivců.

O tzv. keltománii proběhla diskuze mezi českými archeology v *Archeologických rozhledech* v roce 1998. Nejvýraznějším příspěvkem byl článek Vladimíra Salače. Ten polemizuje nad tím, zda u nás vůbec můžeme nějakou „keltománii“ pozorovat. Srovnává naši situaci například s Rakouskem, kde máme záznamy o silnějších a často i násilných projevech zájmu o Kelty. Poukazuje na využívání „keltství“ v souvislosti s Evropskou unií, přičemž lze v tomto ohledu pozorovat dva směry: příznivci unie mluví o prvotní evropské kulturní integraci, odpůrci (zvláště na Britských ostrovech) naopak upozorňují na rozmanitost a nejednotnost kultury původních Keltů, poukazují na to, že Keltové nikdy nevytvořili jednotný politický celek. Za příčiny tzv. keltománie v Čechách považuje snahy o vystoupení z moderního světa a racionality všedního dne, odklon od minulosti a příklon k západním zemím Evropy. Upozorňuje na problém využívání keltského etnika při interpretacích novodobých dějin či k politickým agitacím (*Salač 1998*). Podobně i Natálie Venclová uvádí různé důvody zájmu o Kelty, kde kromě těch již výše zmiňovaných, vyzdvihuje touhu po romantice, po změně, po nějaké jednotící myšlence. Kromě pozitiv tzv. keltománie jmenuje i

její negativa, která se projevují především často velmi nekvalitní populární literaturou pro veřejnost, rabováním archeologických památek, nelegálním hledáním (hlavně pomocí detektorů kovů) a prodejem materiálních (nejen „keltských“) pozůstatků (Venclová 1996; 1998; v tomto smyslu podobně i Slabina 1998). Jiří Červinka vidí v tzv. keltománii především pozitiva – příležitost zvýšit povědomí české veřejnosti o naší historii (Červinka 1998). Jiří Waldhauser se domnívá, že archeologové by neměli hodnotit společenský zájem o Kelty u nás, ale měli by se věnovat především archeologickým nálezům a vůbec situaci dnešní archeologie (Waldhauser 1998). Tzv. keltománii nepovažuje za „módní výstřelek“, ale za stálý, někdy kontraproduktivní projev zájmu o Kelty“ (Waldhauser 2009).

Podle Věry Noskové, členky Českého klubu skeptiků Sisyfos, lze v tzv. keltománii nalézt *„patos, ignoraci reality, blízkost kýči, lež nebo poblouznění, ekonomický zájem, naivitu příjemců legend a dalších rádoby keltských produktů a mnohdy ekonomickou kalkulaci u jejich dodavatelů, víru, nadšení...“* (Nosková 2002, 19). Obecně je její článek zaměřen velmi skepticky a kriticky k dnešním „keltofilům“. Ti jsou prý sice velmi romanticky zaměřeni, odmítají „náš“ moderní svět, ale sami si asi neuvědomují, jak velmi jsou vzdáleni od tehdejší reality, kterou si ani nedokážou představit (Nosková 2002, 22).

7. Základní příčiny tzv. keltománie

I když je hlavním tématem této práce tzv. keltománie v české společnosti, nelze vzít v potaz důvody jejího vzniku v zahraničních zemích, především ve Velké Británii a Francii. Tam lze sledovat vznik tohoto fenoménu, který se poté šířil Evropou. V našem prostředí se nejvíce projevil až v 90. letech 20. století, po pádu komunistického režimu. Vzhledem tomu, že v našem prostředí neexistuje nějaká rozsáhlejší studie o tzv. keltománii, musím vycházet z předpokladů a závěrů zahraničních badatelů. V těch se pokusím nalézt stejné, podobné či jiné příčiny zvýšeného zájmu o Kelty právě v našem prostředí.

Jak je patrné z výše podaného přehledu vývoje, nejdůležitějším obdobím pro vznik tzv. keltománie byl romantismus. V té době došlo k vytvoření „národní archeologie“, která sloužila potřebám rodících se moderních národů (*Sklenář 1996, 11*). Na počátku 18. století můžeme pozorovat „znovuobjevení“ a „znovuvymyšlení“ Keltů v zemích severozápadní Evropy, ve Francii zásluhou Paula-Yvese Pezrona a v Británii díky Edwardu Lhuydovi. Jde o proces rekonstrukce kolektivní paměti a identity, vytváření tzv. *imagined communities* (představy společenství - *Anderson 2008*) a tzv. *inventing traditions* (vynález tradic - *Hobsbawm 1983*; podobně i *Třeštík 1999, 121-148*), které tvoří základ moderních národních států. Podle E. Hobsbawma mělo docházet k „vynalézání“ dějin a mýtů určitého národa tak, aby odpovídaly národnímu zájmu a představám o národním charakteru. Podle Ernesta Gellnera by tyto národy patřily do takové skupiny, která si „svoje pupky“¹³ nechala vynalézt vlastní nacionalistickou propagandou“ (*Gellner 2003, 117-118*). Z teoretického hlediska se jedná i o vytváření starobyklých tradic a mýtů pomocí *bricolage* („kutilství“), kdy jsou etnika žijící na určitém území spojována s historickými Kelty, dochází k poskládání zlomkových informací a k vytvoření nové kulturní identity (*Lévi-Strauss 1996, 33-39*). Tento proces je viditelný především v prostředí subkultur, kde jsou určité texty či výrobky umísťovány do zcela nových významových kontextů, a dostávají tak jiný smysl (*Hebdige 2012, 160-162*; *Janeček ed. 2011, 11*).¹⁴

Jak jsme mohli vidět na situaci ve Francii, archeologie a její poznatky o „dávných Keltech“ posloužily politickým cílům – místa jako *Alesie*, *Gergovia* a *Bibracte* ukazovala starobylost a potvrzovala hodnověrnost při vytváření tradic společné identity. Byly zde konány politické projevy předních francouzských osobností, které místní archeologické

¹³ Zde se odvolávám na kapitulu „Mají národy pupek?“, kde E. Gellner řeší to, zda jsou nacionalistické tendence v jednotlivých zemích podmíněny nějakou historickou zkušeností, či nikoliv (*Gellner 2003*).

¹⁴ Například v punkovém hnutí představuje zavírací špendlík, původně sloužící ke spínání dvou látek, symbol této subkultury, módní doplněk.

výzkumy i financovali. Příklad těchto tří míst musí být vnímán v kontextu francouzské historie, ale lze z něj utvořit obecné závěry o opětovném využití archeologických památek v politických strategiích směřujících k vytváření kolektivní paměti a identity a vůbec o důležité roli archeologie v tomto procesu. Zmíněné archeologické lokality posloužily k ukotvení kolektivní paměti v krajině, byly označeny jako místa „národního dědictví“ (Dietler 1998, 84).

Kelticita se jako politický fenomén projevila i ve Velké Británii a Irsku na konci 19. století. Skotsko a Wales se snažili o vymezení vlastní identity vůči identitě anglické, přičemž hlavním argumentem byl pozůstatek keltských jazyků v daných oblastech. Podobně bylo „keltství“ využíváno i v irském nacionalismu (Hroch 2009, 194).

Ke zdůrazňování kulturní jednoty Evropy docházelo především v souvislosti s podpořením konceptu Evropské unie. Tato představa byla znatelná i při velkých archeologických výstavách v Evropě. Jedna z těch největších se konala v roce 1991 v Benátkách a nesla název „Keltové: První Evropané“. V úvodních pasážích katalogu k této expozici se uvádí: *„byla vytvořena v duchu velkolepého nastávajícího procesu sjednocování Evropy, procesu jenž výmluvně odkazuje ke skutečně jedinečnému aspektu keltské civilizace, totiž že je v evropském měřítku první historicky doloženou civilizací... Cítili jsme a stále cítíme, že takovéto spojení minulosti s přítomností není nijak násilné, leč vskutku zásadní a může nás účinně přivést zpět k našim společným kořenům“* (cit. dle Dietler 1999, 549). Vedle skrytého politického zájmu zde byl kladen důraz tedy především na společné kulturní dědictví Evropy; archeologové z celé Evropy na tuto výstavu zaslali ty nejvýznamnější „keltské“ předměty. Představy o spojené Evropě se promítly i do výstavy pořádané již v roce 1980 v rakouském Steyeru. Ta odkazovala k době halštatské jako k „rané formě evropské jednoty“. Úsilí pořadatelů podobných výstav, především nesoucí název „Keltové“ či nějak zdůrazňující evropskou jednotu a dědictví, pak nemusí být tak veliké; granty a finanční podpora na takové projekty se shání jednodušeji než na jiné. Podobně použití názvu „Keltové“, „keltský“ v titulu knihy může pak zvýšit její prodejnost (Collis 2011, 204).

V Galicii¹⁵ Kelty využívali k podtržení jejich regionální identity v reakci na kastilskou nadvládu Frankovy doby a dominantní kastilský jazyk v Madridu. Ve Španělsku se v nedávné době začala promítat keltská minulost do názvů fotbalových týmů, mléka nebo cigaret (Ruiz Zapatero 2006). Poměrně zajímavé je, že i když se eponymní naleziště doby laténské (tedy zjednodušeně sídlo Keltů) *La Téne* nachází ve Švýcarsku, nějakou výraznější politickou roli Keltů zde nevidíme (Collis 2011, 202).

¹⁵ Severozápadní část Pyrenejského poloostrova politicky příslušející ke Španělsku.

Co se týče české „keltománie“, lze souhlasit se stanoviskem D. Vališe, jenž ji chápe jako součást procesu „evropské keltománie“ a „českého transformačního procesu“ (Vališ 2012, 15). Zvýšený zájem o Kelty má v naší zemi - na rozdíl od Irska, Bretaně a Walesu – spíše neutrální charakter, protože není spjat s žádným moderním nacionalismem (Bouzek 1998). Jeho počátky sledujeme již v 19. století, plně se však projevuje až po pádu komunistického režimu, kdy došlo k rozvolnění společenské situace a k příklonu k západnímu - modernímu světu. Podle Jana Bouzka může být „současná keltománie spíše romantickým východiskem z nouze v době, kdy slovanská myšlenka ustoupila do pozadí – a to zčásti díky sovětské zkušenosti, zčásti díky současné propagandě většiny našich médií, které se snaží o změnu zaměření naší identity směrem k prostoru Svaté říše římské a jejich tradic“ (Bouzek 2009, 13; podobně i Podborský 2003, 159-160).

Otázkou je, zda vůbec v naší zemi můžeme o „keltománii“ jako takové vůbec mluvit. Na našem území totiž nebyly zaznamenány nějaké extrémní projevy nadšení a fascinace keltskou kulturou, jako tomu bylo v jiných zemích Evropy. Určitá vlna velkého zájmu o Kelty přišla po roce 1989, nejsilněji se projevila asi kolem roku 1995, kdy vznikala různá „keltská“ sdružení (viz kapitola 8), lidé hojně navštěvovali „keltské“ Skotsko, odkud si přiváželi kilty apod.¹⁶ V té době tzv. keltománii podpořila i již výše zmiňovaná genetická studie, která prokázala, že jsme (mimo jiné) potomky Keltů. Po roce 1995 potom došlo k pomalému vyznívání tzv. keltománie, kterou dnes již jako „keltománii“, tedy zvýšený zájem a velké nadšení pro keltskou kulturu, nejspíše nelze nazvat. D. Vališ spojuje určitý konec tohoto fenoménu s koncem 20. století, kdy se projevuje i čím dál menší zájem o „keltskou“ hudbu (Vališ 2009, 55).

¹⁶ Především v letech 1996 - 1997 (ústní informace od Petra Ondrouška - viz níže).

8. Keltské náboženství a neodruidismus

Ačkoli předmětem této práce není přímo keltské náboženství a jeho pozdější vývoj, je nutné mu věnovat samostatnou kapitolu. Protože i náboženství Keltů, resp. neodruidismus, je jedním z projevů zájmu o toto etnikum, a to možná jedním z těch nejvýraznějších.

8.1 Původní keltské náboženství

O keltských druidech máme dochováno velmi málo informací. Jejich učení mělo být tajné a posvátné, předávalo se jen ústně. Z Caesarových *Zápisů* (1. stol. př. n. l.) víme, že druidové byli jednou ze tří společenských vrstev ve starověké Galii. Dále jsou v antických písemných pramenech zmiňováni v souvislosti s Irskem a Británií, odkud prý měl jejich řád pocházet. Druidové se dělili do tří skupin – nejvyšší postavení měli filozofové a teologové označovaní jako *druidové*, druhou skupinu představovali věštcí, tzv. *vatové* (*ovatové*) a poslední byli zpěváci a básníci oslavných hymnů, tzv. *bardi*. V keltské společnosti zastávali druidové několik rolí – působili jako věštcí, soudci, kněží, učitelé, vykonavatelé obětí atd. Od Pliniuse Staršího (1. stol. n. l.) máme zprávu o obřadu plodnosti, který se konal při oslavě šestého dne lunárního měsíce. Keltští kněží měli při této příležitosti vylézt v bílých róbách na duby a zlatými srpy z nich usekávat jmelí; celý obřad měl být zakončen obětováním dvou bílých býků. Z Pliniovy zprávy pramení ona romantická představa o druidech oblečených do bílých hávů se zlatým srpem v ruce, kteří praktikují své učení v posvátných lesních hájích.

Co se týká keltských bohů, v popisech antických autorů můžeme sledovat proces tzv. *interpretatio romana*, kdy byli bohové pojmenováváni a popisováni na základě římského božského pantheonu – např. Caesar jmenuje šest bohů uctívaných Galy (seřazeny od nejdůležitějšího po nejméně významného): Merkur, Apollo, Mars, Jupiter, Minerva a Dis Pater (Pluto) (*MacKillop 2009, 52-75*).

Původní keltské náboženství, které zastupovali kněží-druidové, poté na konci starověku zaniklo a bylo vytlačeno křesťanstvím. I když existují mezi „keltomany“ a některými dalšími lidmi názory, že druidismus úplně nezanikl a v určité formě zůstal zachován až do dnešních dob díky ústnímu předávání tradic z generace na generaci, je nutné počítat s tím, že k jeho „oživení“ došlo až na počátku 18. století, a tudíž u něj nelze prokázat přímou historickou návaznost (*Antalík 2002a, 10; 2005, 75*). Při rekonstrukci keltského náboženství se nejvíce vychází ze středověkých irských a velšských spisů, které pocházejí ale až ze 12. – 14. stol., tedy z doby dlouho po christianizaci. Mezi irské prameny patří čtyři cykly irských mýtů:

mytologický, ulsterský, fi(o)nnovský a historický (cyklus králů). Z velšských mýtů jsou nejznámější *Čtyři větve Mabinogi* a *Artušovský cyklus* (Antalík 2002b, 16).

8. 2 Neodruidismus

Již od dob romantismu můžeme v Evropě pozorovat „vědomý návrat k předkřesťanským evropským náboženským systémům“ (Vojtíšek 2004, 243-244), který je označován za novopohanství. Do tohoto náboženského směru by patřilo i vzkříšení keltské tradice a keltského náboženství, a to především ve spojení s druidy, označované jako neodruidismus. Jeho počátky můžeme opět sledovat v oblasti Irska, Velké Británie a Francie, odkud se potom hnutí od 60. let 20. století rozšiřovalo i do dalších zemí (Vojtíšek 2004, 245).

O historii druidů a jejich učení vzniklo v tomto kontextu mnoho knih. Nejznámější z nich je již klasická práce Stuarta Piggotta *The Druids* (1968) a dále například novější práce Ronalda Huttona *Blood and mistletoe: the history of the Druids in Britain* (2009). Piggott ve své práci popsal povahu keltské společnosti na počátku 2. století př. n. l., analyzoval písemné, archeologické a ikonografické prameny pro studium druidů a zachytil zrození druidského mýtu a folklóru od renesance po současnost. Odlišil dva druhy druidů: „*Druids-as-known*“ jako druidy objektivně vnímané a doložené písemnými a archeologickými prameny, a „*Druids-as-wished-for*“ jako druidy vnímané subjektivně, představující nějaký symbol (Piggott 1968, 189-192). Hutton ve svém rozsáhlém díle opět podává chronologický přehled náhledů na druidy a jejich učení, od písemných pramenů a archeologie až do dnešních dob. Za vrchol anglického druidství potom považuje období mezi léty 1800 - 1870 (Hutton 2009, 210). Obsáhlou diplomovou práci o novopohanství, neodruidismu a jeho řádech, založenou na rešerši literatury, ale i dotazníkovém průzkumu, sepsala rakouská badatelka Stefanie Patzer (Patzer 2009).

Počátky moderního druidismu lze hledat u již výše zmíněného Johna Aubreyho a Williama Stukeleyho ve Velké Británii. Podle Dalibora Antalíka lze rozlišit tři nejdůležitější větve neodruidismu (Antalík 2005): „esoterickou“ spjatou s Johnem Tolandem, „mutualistickou“ spojenou s Henry Hurlem a „obrozeneckou“ související s Edwardem Williamsem.

Za nejstarší neodruidské společenství je považován *Ancient Druid Order* založený roku 1717 v Londýně, jehož prvním „arcidruidem“ měl být John Toland a později i William Stukeley. Tento řád s esoterickou povahou přežil dodnes jako *British Circle of the (Order of the) Universal Bond*. Roku 1964 založil Ross Nichols, v návaznosti na Tolanda, *Order of Bards, Ovates and Druids*, který má v současné době asi 30 lokálních buněk (zvané „háje“) ve

20 zemích celého světa. Jedním z nejvýznamnějších představitelů tohoto řádu je Philip Carr-Gomm, autor několika populárních publikací o druidech.

Další větev, kladoucí důraz na vzájemnou solidaritu a charitu, vznikla v Londýně roku 1781, když Henry Hurle založil organizaci *Ancient Order of Druids*. Do její tzv. Albionské lóže v Oxfordu byl přijat roku 1908 i Winston Churchill. Kvůli vnitřní krizi se od tohoto řádu někteří členové oddělili a roku 1833 založili *United Ancient Order of Druids*, jehož tzv. lóže se zformovaly i ve Skandinávii, kontinentální Evropě a i v USA.

Třetí větev vznikla ve Walesu díky Edwardu Willamsovi, který si dal velšské jméno Iolo Morgannwg. Roku 1792 založil *Gorsedd Beirdd Ynys Brydain* („Sněm bardů Britského ostrova“) se snahou o obrození velšského jazyka a velšské tradice. Byly pořádány pěvecké slavnosti, obřady s náboženskými prvky a rekvizitami (meče, rohy hojnosti apod.) a u Carmathenu byl dokonce uměle vybudován obřadní kamenný kruh. I když byl spolek zaměřen především na velšskou kulturu a její obnovu, expandoval i do dalších keltských oblastí – Cornwallu a Bretaně. Na ideály *Gorseddu* navazují i novější neodruidská sdružení – např. *Secular Order of Druids*, založený roku 1975, který pořádá každoroční „bardský“ festival v areálu *Stonehenge*.

Z tradic neodruidismu vychází i novopohanské čarodějnické hnutí *Wicca*, které v pol. 20. stol. založil Gerald Brosseau Gardner. Ten pod vlivem velšského *Gorseddu* zdůrazňoval konání „druidských“ rituálů a kombinaci symbolů z různých antických kultů a evropských předkřesťanských tradic. Uctíván je rohatý bůh Cernunnos¹⁷ a bohyně Matka Země (*Vojtíšek 2004, 258*). Neodruidské spolky vznikající později než ty tři klasické, v 19. a 20. století, vycházely právě z učení Geralda Gardnera. Jedná se například o *Council of British Orders* založený roku 1989, která zastřešuje několik neodruidských společenství ve Velké Británii. Jedním z těchto řádů je i *Loyal Arthurian Warband*, jejíž členové bojovali za obnovení volného přístupu veřejnosti na všechna „keltská“ místa v Británii, při iniciaci přísahají při meči Excaliburu a vůdčí postava tohoto sdružení se považuje za reinkarnovaného krále Artuše (*Antalík 2005, 81-83*).

8. 3 Situace v České republice

Co se týče českého prostředí, nemáme o druidech žádnou písemnou zprávu vztahující se přímo k našemu území. Je otázkou, zda lze spojit zprávu Caesara, která se týkala oblasti Galie, i s českými zeměmi. Ačkoli se v archeologické literatuře objevují pokusy o identifikaci

¹⁷ Galský bůh Cernunnos je spojován s bohem Merkurem, zmiňovaným Caesarem v *Zápisích o válce galské*.

některých hrobů jako tzv. druidských, doposud u nás byla archeologicky identifikována jen vrstva rytířů-jezdců a vrstva prostého lidu (Venclová 2002).¹⁸

Tradice druidství je patrná především na území Velké Británie. V České republice dosud nevznikl žádný druidský řád, který by měl analogie k výše zmíněným anglosaským společenstvím. Na našem území se nenachází ani sídlo některé z frakcí či odnoží výše zmíněných druidských řádů. U nás registrujeme jen občanská sdružení, která se věnují keltské kultuře obecně, ale nejedná se o náboženská uskupení registrovaná podle nějakého zákona (Antalík 2005, 83).

Určité náboženské prvky odkazující k původnímu keltské tradici můžeme sledovat u *Bratrstva Keltů* (viz kapitola 9. 1) a potom především u jednotlivců. Ti se vyjadřují hlavně přes internetové stránky, z nichž některé nesou příznačný název – např. „Nemeton – místo setkání“.¹⁹ Jedná se například o Petra Bílka, který se prezentuje jako *Lunwer*, „druid z Hercynského lesa“ (Příloha 5, obr. 1).²⁰ Zabývá se esoterikou, náboženstvím, skládá básně, pořádá přednášky pro veřejnost a kurzy *Wydy*.²¹ *Lunwer* o sobě prohlašuje, že je stoupencem světového společenství druidů (v galštině *Cairdeas Mor Shaoghal nan Druidh*) a nosí titul sdružení *Order of Bards, Ovates and Druids*,²² i když není právoplatným členem. Za druida se považuje i Roman Procházka, který přispívá do časopisu *Pohanský kruh*²³ a za keltské dědictví v naší zemi považuje především tradici slavení jejich svátků (Procházka 2002, 23-25). Zatímco oba zmínění se distancují od hnutí *Wicca* a „uznávají staré a pevné zásady druidství“, Jakub Achrer, který vystupuje na internetu pod přezdívkou *Zahrada*,²⁴ je jedním

¹⁸ Je nutné ale podotknout, že tento přístup ztotožnění nalezeného zemřelého z doby laténské s určitou společenskou vrstvou doloženou písemnými zprávami, navíc z oblasti Galie, je velmi zavádějící a jako takový není většinou archeologů přijímán.

¹⁹ Virtuální Nemeton, [online]. 2007 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.taxoft.cz/nemeton>

²⁰ Magie – umění esoterické. Druidský háj, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: http://esoterica.wz.cz/druidsky_haj/druidsky_haj.htm;

Occultus. Portál věnovaný alchymii, esoterice, hermetismu, keltským tradicím, okultismu. 2009 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://occultus.cz/> nebo <http://druidstvi.cz/>

²¹ *Wyda* má představovat soubor tělesných a duchovních cvičení vycházející z filozofie a rituálů starověkých druidů.

²² The Order of Bards, Ovates and Druids, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.druidry.org/>

²³ Jeho internetové stránky www.druid.euweb.cz jsou již nefunkční.

²⁴ Moje kniha stínů. Solitary Wicca, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://moje-kniha-stinu.blog.cz/en/0907/jakub-archer-zahrada>

z českých představitelů *wiccanského* hnutí a členem České pohanské společnosti.²⁵ O svém *wiccanském* zasvěcení v sousedním Rakousku dokonce napsal knihu *Wicca: První zasvěcení*. Roku 2006 došlo ke spojení „druidů“ Pavla Horáka, Talcerna a Romana. Ti vytvořili otevřené společenství *Druidové Boiohaema*, které má za cíl „*spojení a komunikaci lidí stejných či podobných duchovních hodnot a zájmů, studium, praktikování a rozvíjení starodávné druidské tradice... a hledání kořenů druidství zde na území dávného keltského Boiohaema.*“²⁶ Nejen druidství se věnuje „čarodějka, vědma a léčitelka“ *Noira*, jež se od roku 2005 prezentuje na internetových stránkách *Čarovné zrcadlo* (Příloha 5, obr. 2). Zde i uvádí, že je zasvěcena v americkém neodruidském řádu *Ár nDraoícht Féin* (*A Druid Fellowship*), a že studovala učení *Wicca*. Za své „spirituální“ služby si účtuje nemalou částku peněz.²⁷

²⁵ Česká pohanská společnost. Oficiální web Č. P. S., o. s., [online]. 2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://pohanskaspolecnost.cz/>

²⁶ Druidové Boiohaema, [online]. [cit. 2013-05-27] Dostupné z: <http://www.druidove-boiohaema.ic.cz/onas.html>

²⁷ Čarovné zrcadlo, [online]. 2005-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.carovnezrcadlo.cz/>

9. Projevy tzv. keltománie na našem území

Patrně nejvýraznějším projevem tzv. keltománie v 90. letech 20. století u nás bylo zakládání různých občanských sdružení, jejichž hlavním bodem byl, a stále je, zájem o keltskou kulturu v nejširším slova smyslu. Specifickým příkladem jsou i jednotlivci, kteří se prezentují především na internetových stránkách a jsou často stoupenci výše zmíněného neodruidismu. Značný vliv keltské tradice se projevil i v oblasti hudby. Nejen že lidé začali více poslouchat západní – „keltské“ skupiny, ale i v naší zemi vznikaly hudební uskupení vycházející z „keltských“ kořenů. Keltská kultura a obecně tradice „keltství“ se často stává námětem (nejen) populárních publikací, objevuje se na obalech různých produktů atd.

9. 1 „Keltské“ skupiny a „keltomani“ v Čechách

9. 1. 1 Teoretická definice těchto skupin

Z teoretického hlediska lze osoby, které se sdružují z důvodu společného zájmu – v tomto případě se jedná o zájem o Kelty a jejich kulturu – označit za neformální sociální skupinu. Její členové se sdružují na základě dobrovolného výběru, vyznávají stejný nebo velmi podobný systém hodnot, jejich komunikace probíhá především „tváří v tvář“ a nejsou závislé na okolním společenství. Dále můžeme tuto skupinu označit za malou, vlastní a sekundární – neprojevuje se zde tak vysoká míra intimity jako u skupiny primární, její členové plní vymezené sociální role, je vytvořena k dosažení určitých cílů (zde např. ke zvýšení informovanosti veřejnosti o keltském etniku).²⁸

Tyto skupiny se od majoritní společnosti vyznačují specifickými kulturními projevy a znaky, a proto mohou být označeny za tzv. subkulturu (*Smolík 2010, 30*). Subkultura nabízí prostor k vytvoření určitého sociálního statusu a role jedince v rámci dané skupiny a vůbec možnost uspokojit potřebu každého člověka se někam začlenit. „Subkultury sdružují jedince, kteří mají společné specifické problémy a výsledkem je vlastní pohled na sociální realitu. Řešením kolektivních problémů je tak základem pro vznik subkultur“ (*Smolík 2010, 32*). Je ale nutné podotknout, že tyto „keltské“ skupiny se neprojevují nějakým výrazným způsobem, jejich chování nelze označit přímo za deviantní,²⁹ ani důvody jejich vzniku nelze spojit s nějakým výrazným kolektivním problémem.

²⁸ Tato podkapitola vychází z CD „Compendium Ethnologicum“ editovaném PhDr. Milošem Tomandlem.

²⁹ Existuje mnoho sociologických vysvětlení pojmu „subkultura“, jedním z nich je právě definice subkultury na základě jejího deviantního chování v rámci většinové společnosti (*Smolík 2010, 32*).

9. 1. 2 „Keltská“ sdružení

Nejstarším uskupením na našem území je sdružení *Keltoi*, které založil a doposud spravuje Václav Horák.³⁰ To bylo založeno již na přelomu let 1993 a 1994, nyní již ale jeho aktivita pomalu upadá.³¹ *Keltoi* ve svých stanovách uvádí mnoho bodů svého poslání – například i výstavbu a provoz archeoparků (Isarno a Prášily), experimentální archeologii, prezentaci a výuku pro školy a veřejnost, práci s dětmi a mládeží – a to nejen týkající se Keltů, ale i obecně historie a přírody. Sdružení vydává historický magazín v elektronické podobě, organizuje ukázky řemesel a provozuje již zmíněné archeoparky. Občanské sdružení se dělí na různé organizační složky, jakési dceřiné společnosti (například středisko Nižbor, středisko Bójové, středisko Fergunna). Na internetových stránkách se zájemci mohou dozvědět informace o Keltech a dalších etnikách, která v dějinách osídlovala naše země.

Jedním z nejstarších a doposud nejvýraznějším sdružením zabývajícím se o Kelty je *Bratrstvo Keltů*. To vzniklo roku 1995 z iniciativy Tomáše Křivánka, který ve sdružení působí dodnes jako předseda. Uskupení si dalo za úkol „*seznamovat své členy i širokou veřejnost s duchovním i kulturním odkazem Keltů a umožnit jim kontakt se současnou kulturou, hudbou, výtvarným uměním, slovem atd., které vycházejí z keltských tradic.*“³² Dále informují o kulturních akcích, knihách a výstavách spojených s keltskou kulturou, pořádají přednášky apod. *Bratrstvo Keltů* vydává čtyřikrát ročně zpravodaj, který zasílá svým členům. V něm můžeme najít články o českých i zahraničních Keltech, o kulturních akcích, zajímavosti, recepty apod. Mimo to vydávají i e-mailový měsíčník e-KELT a pořádají pravidelná setkání členů a příznivců v Jindřišské ulici v Praze. Na těchto setkáních jim často přednášejí archeologové se zaměřením na dobu laténskou (především Jiří Waldhauser), umělečtí řemeslníci, historici (Anna Bauerová) atd. Členem *Bratrstva* se může stát každý prakticky každý, kdo vyplní přihlášku a zaplatí členský příspěvek; v současné době *Bratrstvo* sdružuje kolem 500 členů z celé České republiky. Jedním z hlavních náplní sdružení je pořádání každoročního svátku keltské kultury *Beltaine*.³³ Jedná se o kočovný festival pořádaný již od roku 1995 pokaždé v jiném městě z 30. dubna na 1. května. Jde především o

³⁰ Keltoi, [online]. 1994-2013[cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.keltoi.cz/>

³¹ Osobní informace od Petra Ondrouška, zájemce o keltskou kulturu, který není v současné době součástí žádného sdružení souvisejícího s Kelty, ale keltské kultuře se téměř 10 let intenzivně věnuje, vyrábí a prodává „keltské“ předměty, účastní se „keltských“ akcí, byl členem sdružení *Boiové a Fergunna*. Většinu informací ke kapitole 9. 1. jsem získala právě od něho.

³² Bratrstvo Keltů, [online]. 1997-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.beltine.cz/>

³³ Beltaine je jedním z nejdůležitějších keltských svátků, představuje oslavu nadcházejícího letního období.

velký hudební zážitek – celý večer zde vystupují různé „keltské“ kapely z Čech i zahraničí, ale jsou zde k vidění i různá řemesla, tance a další.

Dalším významným občanským sdružením je *Boii o. s.*, které bylo založeno v roce 2002 v Nasavrkách (okr. Chrudim), nedaleko laténského oppida České Lhotice.³⁴ U zrodu stála skupina nadšenců, především starších lidí z okolí, kterou spojoval zájem o keltskou kulturu. V současné době má sdružení asi 30 členů (*Příloha 6, obr. 1*). Hlavními body jejich činnosti jsou výstavba keltského skanzenu, organizace vzdělávacích programů a volnočasových aktivit pro děti a mládež. Dále pořádá oslavy keltských svátků – především svátku *Lughnasad*³⁵ v měsíci srpnu, který je asi největší akcí pro keltské nadšence, nejen z naší země, ale i ze zahraničí, kteří se zde pravidelně scházejí. Kromě hudebních vystoupení se mohou návštěvníci festivalu podívat a vyzkoušet si různá keltská řemesla. Garanti projektů sdružení *Boii* jsou renomovaní odborníci z oboru archeologie.

Kromě těchto tří nejvýznamnějších uskupení, které sdružují zájemce o Kelty a nabízí různé vzdělávací a výukové programy pro školy a veřejnost, v našem prostředí existují i skupiny, které se snaží o „oživování“ historie - tzv. *living history*.³⁶ Lze najít spoustu těchto skupin, které kladou větší či menší důraz na historické reálie. Jednou z těchto skupin je občanské sdružení *Boiové a Fergunna*³⁷, které ale samo na svých stránkách přiznává, že je velmi obtížné, vzhledem k malému množství pramenů, rekonstruovat laténskou kulturu (*Příloha 6, obr. 2*). Proto prý nevolí cestu již zmiňované *living history*, i když se ale snaží o zachování co největší dobové věrnosti. Keltskou kulturu propagují především praktickými ukázkami řemesel, technologií a bojů ze života Keltů.

Zajímavou skupinou jsou členové uměleckého sdružení *Lugh*.³⁸ Jedná se o volné sdružení výtvarníků, které vzniklo v roce 1997 díky malíři Josefu Ryzcovi. Hlavní náplní uskupení je pořádání každoroční výstavy uměleckých děl na určité téma z keltské mytologie. Zpočátku byly výstavy realizovány v NKP Vyšehrad, později i na jiných místech Čech, ale i v zahraničí. K roku 2012 spolek sdružoval na 23 řádných členů. Za zmínku stojí i to, že výstav se aktivně účastní i známý sochař Olbram Zoubek.

Dalším občanským sdružením, které určitě stojí za zmínku, je *Keltská divadelní společnost Vousův kmen*, která v současné době buduje v obci Jivjany (okr. Domažlice)

³⁴ Boii o. s., [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.boii.cz/>

³⁵ Keltský svátek, který se slaví 1. srpna.

³⁶ Livinghistorz.cz, [online]. 2010 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.livinghistory.cz/>

³⁷ Boiové a Fergunna, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.kelti.cz/>

³⁸ Lugh, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.lugh.cz/>

keltský archeoskanzen.³⁹ Spolek vznikl v roce 2000 za účelem rekonstrukce života lidí v mladší době železné, a to především na základě ukázky řemesel a vojenských akcí (*Příloha 7, obr. 1*).

Equites Gabreta se věnuje ožívování keltské kultury v zábavné i vzdělávací formě.⁴⁰ Od ostatních sdružení se liší tím, že se zaměřují zejména na výcvik černých koní typu fellský pony. Ty si nechali dovést z Anglie; má se jednat o potomky keltských poníků (*Příloha 7, obr. 2*).

9. 1. 3 Jednotlivci

Dalším typem zájemců o Kelty jsou jednotlivci, kteří se prezentují zejména prostřednictvím svých internetových stránek a na „keltských“ akcích. Jmenovitě se jedná o Pavla Roháče alias *Keltomana*, který pochází z brněnských Vinohrad (jak sám uvádí, v galštině: „*Keltoman ap Vinogorti*“).⁴¹ Svě stránky věnoval „věčnému odkazu keltského etnika pro současnost“. Věnuje se mystice a esoterice a na jeho stránkách najdeme spoustu internetových odkazů na různá keltská sdružení a zajímavé internetové stránky věnující se Keltům (*Příloha 8, obr. 1*).

V této souvislosti je také nutné zmínit již zesnulého „keltského“ uměleckého kováře a řemeslníka Petra Melče, který proslul svými dokonalými železnými, bronzovými, švartnovými i jinými výrobky především z doby laténské.⁴² Dále do této podkapitoly spadají již výše zmínění „druidové“ (viz kapitola 8. 3). (*Příloha 8, obr. 2*)

9. 2 Hudba

S vlnou tzv. keltománie lze spojit i vznik různých „keltských“ hudebních uskupení na našem území. Do této kapitoly spadá i problematika keltských či nekeltských prvků v současné „keltské“ hudbě, kterou ale není možné řešit na tomto místě, alespoň ne ze širší perspektivy.

Jako obecně „keltská“ hudba je dnes označována taková, která se inspiroje lidovou hudbou z oblasti Irska, Skotska a Bretaně. Na úvod je ale potřeba říci, že o hudbě a nástrojích

³⁹ Vousův kmen, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.vousuvkmen.cz/index3.html>

⁴⁰ Equites Gabreta, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.equites-gabreta.com/>

⁴¹ Keltomanovy stránky, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z <http://keltoman.webgarden.cz/>;

„Keltoman“ vystupoval dokonce i v brněnské televizi (30. 4. 2010): Brněnská televize. Vlna z Brna, [online]. 2009 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.b-tv.cz/vlna-z-brna.html?ep=710>

⁴² Již jen zpráva o jeho úmrtí v Pozitivních novinách: Pozitivní noviny. Publicistika, [online]. 2004-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2007080065>

historických Keltů nevíme vlastně vůbec nic. Dnešní hudba označená přívěskem „keltská“ je spíše záležitostí marketingu hudebního průmyslu, začalo se jí tak říkat v 70. letech 20. století, kdy na hudební scénu vstoupil Alan Stivell, hráč na bretaňskou harfu (více ke keltské hudbě obecně: *Moravčík 2004*; o irské tradiční hudbě na našem území: *Vališ 2009; 2010*).

Jedna z nejznámějších „keltských“ kapel na naší hudební scéně je skupina *Asonance*.⁴³ Ta vznikla už v roce 1976, původně jako folková a country skupina (*Příloha 9, obr. 1*). Po pádu komunistického režimu, díky možnostem zahraničních výjezdů a inspirací především z oblasti Irska, se její zájem nasměroval k lidové hudbě Britských ostrovů. Kapela uvádí, že texty a melodie získává zejména z „*originálních oficiálně vydávaných nahrávek irské a skotské lidové hudby*“, které si poté dále aranžuje. *Asonance* při svých vystoupeních mimo jiné používá irské loketní dudy, irský svislý buben, buzuki a irskou píšťalu („whistle“). V roce 1995 také započala spolupráci s Tomášem Křivánkem, předsedou sdružení *Bratrstvo Keltů*. *Asonance* pravidelně vystupuje na svátku keltské kultury *Beltaine*, ale i na spoustě dalších akcí.

V roce 1989 byla založena folkrocková hudební skupina *České srdce*.⁴⁴ Pro kapelu bylo zásadní seznámení s bretaňským instrumentalistou Alanem Stivellem – vystoupili s ním v pražské Lucerně na akci „Keltské Vánoce“, spolupracovali s ním na tvorbě CD, během let 1993-1994 mu tvořili doprovodnou kapelu při jeho turné po zemích celé západní Evropy a dále.

Kapela *Irish Dew* vznikla v roce 1995, zpočátku jen jako skupina pro příležitostné hraní na různých akcích.⁴⁵ „*Skupina hraje tradiční irskou a skotskou hudbu a původní skladby v keltském duchovnu. Staví na styčných bodech naší keltské minulosti a irské hudby v akustické podobě.*“ Jedno z jejich CD nese název „*Závist*“, podle stejnojmenného laténského oppida v blízkosti Prahy.

Hudební skupina *Dolmen* vznikla roku 1996.⁴⁶ Jak sama uvádí, „*jedná se o pražskou rockovou kapelu, zároveň je to keltský náhrobní kámen. Naše hudba je tedy ovlivněna keltskou melodikou (panova flétna, housle), je ale tvrdá jako kámen – tedy rocková (basa, bicí, tři kytary)*“. Kapela nepoužívá žádné irské nástroje, jde spíše o rockovou kapelu, která využívá zvuku zmíněné panovy flétny a houslí (*Příloha 9, obr. 2*).

⁴³ Asonance, [online]. 2008[cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.asonance.cz/>

⁴⁴ České srdce, [online]. 2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.ceskesrdce.cz/>

⁴⁵ Bandzone.cz. Irish Dew, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://bandzone.cz/irishdew?at=info>

⁴⁶ Bandzone.cz. Dolmen, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://bandzone.cz/dolmen;>

Tomáš Trapl, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: http://www.tomas-trapl.cz/kapely_cz/dolmen_cz

Jednou z výrazných osobností „keltské“ hudby je i houslista Jan Hrubý, který je členem kapely *Kukulín*.⁴⁷ Ta své jméno odvozuje od irského mytického hrdiny *CúChullaina*, ale jde i o jméno postavy z básně *Král Lávra* od K. H. Borovského, jež je inspirována irskými lidovými pověstmi. „*Jakési vnitřní sepětí s anglickými, skotskými a irskými folklórními melodiemi a motivy v sobě Hrubý objevil počátkem devadesátých let.*“⁴⁸

Na naší hudební scéně samozřejmě existují i další hudební uskupení, které se inspiřují tradiční hudbou Britských ostrovů nebo Bretaně. Na některé z nich je poukázáno na internetovém serveru www.keltskahudba.cz.⁴⁹ Dále je to skupina *Jauvajs*⁵⁰, *Dún an Doras*⁵¹, *Czeltic*⁵² a další.⁵³

Většina těchto kapel každoročně vystupuje na svátku keltské kultury *Beltaine*, které pořádá sdružení *Bratrstvo Keltů*. Jedná se o největší festival „keltské“ hudby pořádaný u nás, vždy na jiném místě, nejčastěji na nějakém hradě nebo zámku (*Příloha 10*). I když jeho cílem není dopřát návštěvníkovi jen velký hudební zážitek, právě hudba je jeho největším lákadlem.⁵⁴ Od roku 2001 se také každoročně koná komerčně pojatý mezinárodní hudební festival *Keltská noc*, kde opět nechybí ukázky řemesel a návštěvník se zde může potkat i s „keltskou“ čarodějkou Erikou. Pořadatelé takto zvou na jeho návštěvu: „*Ahoj Keltové, Keltky a také spříznění Vikingové, Slovani, Frankové a Germáni - naplňte kalichy medovinou, slyšte nové zprávy druidů, pohlédněte na silné válečníky a potěšte se zvuky bubnů a irských fléten.*“⁵⁵ Hudebním zážitkem je také již výše zmiňovaná oslava svátku *Lughnasad*

⁴⁷ Sms.cz. Kukulín, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.sms.cz/kapela/kukulin>

⁴⁸ Týdeník rozhlas, číslo 42/2000. Tip týdne – Bilanční ohlédnutí za Kukulínem, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.radioservis-as.cz/archiv/4200/42hud2.htm>

⁴⁹ Keltská hudba. Umělecká agentura a vydavatelství, [online]. 2009 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://keltskahudba.cz/>

⁵⁰ Jauvajs. Irská tradiční hudba s folkovými prvky, [online]. 2012 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.jauvajs.cz/>

⁵¹ Dún an Doras, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.dunandoras.cz/>

⁵² Bandzone.cz. Czeltic, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://bandzone.cz/czeltic>

⁵³ Více o tomto tématu např. v bakalářské práci Marty Kotalové (*Kotalová 2008*, 26-35).

⁵⁴ Bratrstvo Keltů. Svátek keltské kultury Beltaine – historie, [online]. 1997-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.beltine.cz/svatek-keltske-kultury-beltine-historie>

⁵⁵ Mezinárodní hudební festival Keltská noc, [online]. 2011 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.keltska-noc.cz/>

v Nasavrkách⁵⁶, i jeho oslava pořádaná KČT Kudrna na hradě Veveří, které je nazvána „*Festival Kelt & World music*“.⁵⁷

9.3 Další příklady

Fascinace Kelty byla patrná i v oblasti tetování, kdy byly v souvislosti s tzv. keltománií v oblibě i „keltské“ motivy (*Vaněk 2005, 37*). V návaznosti na rozvoj hudební produkce vážící se ke „keltské“, především tradiční irské hudbě, vznikly i taneční skupiny inspirované irskými tanci. V Čechách byl založen první klub irských tanců v roce 1997 pod názvem *Rinceoirí*.⁵⁸

Oblíbenost Keltů a jejich kultury je patrná i v dalších oblastech. Ve velké míře se keltská tematika projevuje v názvech populárně laděných knih. Ty se většinou orientují na oblast mystiky, léčitelství, šamanismu, duchovna apod. Jedná se zejména o díla zahraničních autorů – např. knihy Caitlin a Johna Matthewsových jako „*Keltský šaman*“, „*Keltské duchovní tradice*“. V populárním duchu píše své knihy o Keltech i historička Anna Bauerová (např. *Bauerová 2004*). Populární název nese i kniha Vladimíra Mátl *Krajinou českých druidů* (*Mátl 2009*) a Zdeňka Knápka *Knih pro každého Kelta* (*Knápek 1999*). „Keltský“ element pronikl i do oblasti vaření – např. „*Keltská lidová kuchyně*“ od Joanne Asalové, či odborněji pojatá „*Keltisches Kochbuch*“ od Everta Kornmayera, vycházející z archeologických a písemných dokladů o keltské stravě.

Na internetu obecně lze najít při zadání slova „keltský“ či „Kelt“ spoustu dalších věcí a akcí spojených s tímto etnikem. Jedná se například o „*Stromoskop = keltský horoskop*“, který nemá ve znamení tradiční zvířata, ale druhy stromů.⁵⁹ Jednou z pozoruhodných akcí je i *Keltský telegraf*, který je pořádán od roku 2010 časopisem Regenerace. Jde o jakýsi „rituál probouzení“, kdy se na kopcích po celé republice sejdou lidé a podle časového harmonogramu vysílají světelný signál. Cílem je fyzicky, či alespoň duchovně přenést světelný signál od moravsko-slovenských až k česko-německým hranicím a propojit tak místa v české krajině.⁶⁰ Zajímavý až úsměvný je projekt *Sčítání keltského lidu v České republice*.

⁵⁶ Lughnasad. Festival keltské kultury, [online]. 2007-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.lughnasad.cz>

⁵⁷ Kudrna, cestovní kancelář. Festival Lughnasad, [online]. 2011 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.kudrna.cz/lughnasad/festival-lughnasad.html>

⁵⁸ Rinceoirí. Klub irských tanců, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.rinceoiri.cz/>

⁵⁹ Shaman.cz. Tak trochu jinou cestou, [online]. 2001-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.shaman.cz/keltove/stromoskop/>

⁶⁰ Keltský telegraf, [online]. 2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.keltskytelegraf.cz/>

Na internetových stránkách se může každý, kdo se v současném 21. století cítí být Keltem, zaregistrovat a přihlásit se tak ke keltské národnosti.⁶¹ Populárně laděné články o Keltech a jejich kultuře lze nalézt na i „stránkách českých Keltů“.⁶²

Trvající atraktivnost keltského etnika dokládají i nově založené archeoskanzeny zaměřené především na dobu laténskou – například *Muzeum Keltů v Dobšicích* otevřené roku 2008⁶³ a *Keltský archeoskanzen v Nasavrkách* budovaný od roku 2011⁶⁴ (Příloha 11). Velmi působivý projekt připravil pro veřejnost v roce 2010 Český rozhlas. Jeho pracovníci vytvořili ve spolupráci s odborníky, především z oboru archeologie, multimediální aplikaci s názvem *Keltové*. Zájemci v ní mají možnost nahlédnout do života minulých a současných Keltů, ať už z hlediska historického, archeologického, uměleckého apod. Aplikace obsahuje jak text, tak i krátká videa.⁶⁵ Podobný projekt realizovalo i občanské sdružení *Boii* v roce 2012. Ten má sloužit především učitelům dějepisu k rozvoji kvality školní výuky, především v oblasti historie.⁶⁶ O prezentaci archeologického dědictví a vzdělávání v této oblasti se v současné snazi i projekt *Archeologie na dosah*, který je financován Ministerstvem kultury ČR.⁶⁷

Samostatným příkladem vnímání „keltství“ je i jakási regionální identita a povědomí o keltské minulosti v určitém kraji. Ta ale nemusí ani tak souviset s vlnou tzv. keltománie, jako spíše s obecným povědomím lidí o historii svého okolí. Jako příklad lze uvést obyvatele vesnic kolem vrchu Vladař,⁶⁸ jejichž názory zachytili archeologové necíleně vedenými rozhovory v době archeologického výzkumu. Kromě lokální mytologie byl v jednom případě zachycen i vztah k Vladaři z etnického hlediska: „*Já vám to řeknu. Já jsem Čech...ale já nejsem Slovan! Já jsem totiž Kelt.*“ (Sádlo – Pokorný et. al. 2008, 135-136). Podobný současný folklór by jistě mohl být zaznamenán i u nejznámějšího českého oppida Závist u Prahy a i jinde. Jak známo, na významných „keltských“ místech se scházeli a doposud

⁶¹ Keltové v ČR, [online]. 2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://keltove8.webnode.cz/>

⁶² Fenomen.cz. Stránky českých Keltů [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.fenomen.cz/kelt.htm>

⁶³ Dobšice, oficiální internetové stránky obce. Muzeum Keltů, [online]. 2007 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.obcecr.cz/dobsice/index.php?lang=1&level=1&id=1094>

⁶⁴ Boii o. s., skanzen, [online]. [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://boii.cz/21-skanzen/>

⁶⁵ Český rozhlas. Historie – Keltové, [online]. 1997-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/historie/keltove/>

⁶⁶ Historie jinak. Keltové, [online]. 2012 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.historiejinak.cz/keltove>

⁶⁷ Archeologie na dosah. Edukace a prezentace archeologického kulturního dědictví, [online]. 2012-2013 [cit. 2013-05-27]. Dostupné z: <http://www.archeologienadosah.cz/>

⁶⁸ Hradiště Vladař bylo nejintenzivněji osídleno v 5. – 2. stol. př. n. l.

scházejí „keltomani“, kteří zde staví menhiry, hrají „keltskou“ hudbu, hledají energii apod. (*Hrabalová 1998, 20; Waldhauser 2001, 165*).

10. Závěr

Doba laténská, tradičně spojovaná s Kelty, představuje kulturní a hospodářský vrchol pravěkého vývoje v Evropě, kterého bylo znovu dosaženo až ve středověku. Máme doložen kontakt s vyspělými civilizacemi (Římané, Řekové, Etruskové), poprvé se objevuje hrnčířský kruh, ražba mincí a další nové technologické postupy. I když máme historické zprávy zmiňující keltské etnikum a archeologické prameny zachycující téměř homogenní kulturu Evropy v mladší době železné, jeho definice je velmi obtížná. Do současné doby nám po Keltech zůstaly jen jejich původní jazyky, živě či uměle udržované na Britských ostrovech a v Bretani. S naším územím je tradičně spojován keltský kmen Bójů, z jehož názvu má pocházet i pojmenování naší země, *Boiohaemum*. Je nutné ale zmínit, že k našemu území se antické prameny nikdy přímo nevyjadřovaly. Důležité také je, že archeologické pozůstatky nelze ztotožnit s nějakým určitým etnikem.

Zájem o Kelty a vše keltské započal již v renesanci, ale nejvýrazněji se projevil v romantickém 18. století. V té době byly megalitické památky ve Velké Británii a francouzské Bretani označovány za „keltské“ a spojovány se svatyněmi druidů. Na Britských ostrovech to bylo spojeno především se jmény jako John Aubrey a William Stukeley, v Bretani potom s La Tour d’Auvergnem a Jacquesem Cambrym. Byly také zjišťovány podobnosti mezi keltskými jazyky v obou zmíněných zemích a vyvrcholením pokusů o hledání keltské minulosti bylo vydání skotských „Ossianových zpěvů“.

Největší vlnou zájmu o keltské etnikum, která byla v té době negativně označována jako tzv. keltománie, bylo období 19. století. Při hledání národní minulosti, ve snaze se odlišit od většinového obyvatelstva země, byli Keltové a keltská minulost tzv. „vymyšlena či „znovuvymyšlena“ (tzv. *invented traditions*), a to především na území Skotska, Walesu a Irska. Do té doby se zdejší obyvatelé za Kelty neoznačovali. Byly zakládány různé instituce na podporu keltských jazyků a literatury a (neo)druidské řády; v některých oblastech mělo toto hnutí i násilný charakter. Ve Francii Keltové sloužili politickým a ideologickým záměrům Napoleona III., který nejznámější místa bojů Keltů s Římany označil za „styčné body“ keltské identity, a díky němuž se *Vercingetorix* stal národním hrdinou. Oblast francouzské Bretaně, kde se doposud uchoval keltský jazyk, představovala specifický příklad etnického vymezení se proti majoritnímu francouzskému obyvatelstvu, a to právě na základě odlišného jazyka.

Tzv. keltománie, definovaná jako zvýšený zájem o keltskou civilizaci, kulturu a jazyk, někdy se projevující i ne příliš racionálním chováním, představovala ve Velké Británii a Francii možnost k vytvoření národních dějin a mýtů. Archeologie a její poznatky byly

francouzskými politiky využity k prosazení „národních“ zájmů a keltské jazyky sloužily jako odznak etnické odlišnosti „keltských“ Velšanů a Skotů od germánských Angličanů. Zdůrazňování „keltství“ a již jakési pravěké kulturní jednoty Evropy je potom zřetelné i ve spojitosti s Evropskou unií. To bylo od 80. let 20. století podpořeno i velkými archeologickými výstavami s keltskou tematikou. Od 60. let minulého století také ve Francii začal vycházet komiksový příběh galských hrdinů *Asterixe* a *Obelixe*, který získal mezinárodní oblibu.

„Pankeltské“ hnutí zasáhlo v 19. století i Čechy, a to především díky rozvoji „národní archeologie“. J. E. Vocel a další připisovali nalezené předměty Keltům; na našem území ale poté převládla slovanská myšlenka, která nás ovlivňovala v podstatě skoro až do konce 20. století. Teprve po pádu komunistického režimu v roce 1989 lze na našem území zřetelně pozorovat projevy tzv. keltománie. Ta u nás nebyla spjata s utvářením moderního národního státu, ale spíše představovala možnost změny po dlouhém období, kdy bylo zdůrazňováno slovanství. Zájem některých lidí o keltskou minulost a fascinace keltskou kulturou a uměním mohla mít několik důvodů. Jedním z těch nejdůležitějších byl nejspíše odklon od minulosti a příklon k západnímu světu, dále touha po změně, romantismu, po nějaké jednotící myšlence a vůbec obecná snaha jednotlivce se zařadit do nějaké skupiny. Vlnu tzv. keltománie podpořila i genetická studie českých vědců publikovaná v 90. letech 20. století, která prokázala přítomnost „keltských“ genů v naší populaci.

Asi nejvýraznějším projevem tzv. keltománie bylo zakládání různých občanských sdružení a hudebních skupin inspirovaných „keltskou“ hudbou, a to především kolem roku 1995. Skupiny lidí sdružující se za účelem společného zájmu o keltskou kulturu lze definovat jako tzv. subkultury, které se ale neodlišují nějakým výraznějším a už vůbec ne negativním či násilným projevem od majoritní společnosti. Nejvýraznějším uskupením je až do současné doby sdružení *Bratrstvo Keltů*, které pod vedením T. Křivánka pořádá již od roku 1995 každoroční svátek keltské kultury *Beltaine*. Dále jsou to občanská sdružení *Keltoi*, *Boii*, *Boiové a Fergunna* a potom méně výrazná uskupení, zaměřená spíše regionálně (*Vousův kmen*, *Equites Gabreta*), či umělecky (*Lugh*). Pro tato uskupení je společné to, že se snaží o prezentaci řemesel, boje a vůbec života „starých Keltů“, velký důraz dávají na vzdělávání dětí a mládeže, pořádají různé zábavné i vzdělávací akce. Pro naše území je typické, že většina těchto akcí je založena především na bohatém hudebním programu. S vlnou tzv. keltománie totiž souvisí i zakládání „keltských“ kapel, které se ve svém repertoáru inspirovali zejména lidovou hudbou Irska a Bretaně. Kapela *Asonance* představuje v této oblasti nejstarší hudební uskupení. Vznikla původně jako folková a country skupina již v roce 1976, po roce 1989

potom její texty a melodie postupně začaly vykazovat prvky irské a skotské lidové hudby. Z dalších kapel je možné jmenovat hudební skupinu *České srdce*, která vznikla roku 1989 a nejvíce se proslavila spoluprací s bretaňským muzikantem Alanem Stivellem. Na českém hudebním poli existuje v současnosti několik kapel, které sebe a své písně označují za „keltské“.

Tzv. keltománie byla nejčastěji spjata i se zájmem o alternativní náboženství, o tzv. neodruidismus. Jedná se o označení jednoho ze směrů novopohanství, který má původ již v romantismu. O původním keltském náboženství, jeho bozích a kněžích-druidech, toho víme velmi málo. Po rozšíření křesťanství totiž druidismus zanikl, i když mezi některými „keltomany“ a „druidy“ panuje názor, že v určité formě zůstal zachován až do dnešních dob. Při jeho dnešní rekonstrukci se vychází zejména ze středověkých pramenů Irska a Walesu, které pocházejí ale až ze 12. – 14. století. Ke „znovuoživení“ druidismu došlo v 18. století ve Velké Británii a Francii, především v souvislosti s výskytem megalitických staveb, které byly interpretovány jako „druidské“ chrámy. V roce 1717 byl v Londýně založen první druidský řád – *Ancient Druid Order*, po němž poté vzniklo až do dnešních dob spousta dalších těchto řádů. Specifickým hnutím je *Wicca*, která vznikla na základě velšského druidského řádu *Gorsedd*.

Na rozdíl od západních evropských zemí, kde registrujeme existenci těchto řádů, na našem území se po roce 1989 setkáváme pouze s jednotlivci, kteří svůj zájem o neodruidismus projevují především na svých internetových stránkách. Odlišností naší země je také to, že žádné z výše zmíněných občanských sdružení neprovádí při vstupu nových členů do uskupení žádné iniciační obřady. V zásadě stačí jen vyplnit přihlášku či projít vstupními pohovory. V Anglii jsou známy různé iniciační rituály a také obřadní slavnosti, často dosud konané u megalitických památek. Domnívám se, že i většina české populace považuje *Stonehenge* a obecně kamenné menhiry za keltské památky, i když dnes víme, že jsou daleko starší (*Příloha 12*).

V našem prostředí se nejspíše nějaké obřady na „keltských“ památkách také konají, ale jejich účastníci o nich veřejnost (radši?) neinformují. S tím souvisí i některé negativní dopady tzv. keltománie. Za ty lze označit ničení archeologických lokalit – které jsou často prohlášené za kulturní památku – ať už nelegálním průzkumem pomocí detektorů kovů, či fyzickým poškozením dotyčné památky. Dalším ne příliš pozitivním aspektem je vydávání nekvalitní populární literatury o Keltech a s tím související dezinterpretace archeologického a historického bádání. Tyto publikace totiž nejvíce „keltomani“ a další využívají, a to proto, že je pro ně nejvíce dostupná. Bohužel v našem prostředí – na rozdíl od západních zemí Evropy

– vychází málo odborných knih o době laténské, resp. o Keltech, které by byly určeny širší veřejnosti, což souvisí s obecnou problematikou prezentace archeologie. V posledních několika letech se naštěstí projevuje trend popularizace archeologických výsledků pro veřejnost, a to prostřednictvím archeoskanzenů, různých projektů a výstav.

Kromě negativních projevů tzv. keltomanie lze říci, že sdružování lidí za účelem oživení keltské kultury a informování veřejnosti, je chvályhodným počinem, a jako takové nepředstavuje pro společnost nějaké „ohrožení“. Z výše podaného přehledu je patrné, že největší aktivita, co se týče zakládání různých sdružení a kapel zaměřených na Kelty, se projevovala kolem roku 1995. Vyznívání vlny tzv. keltomanie lze potom spatřovat na začátku nového tisíciletí, kdy již mnoho takových uskupení nevznikalo. Přesto ale Keltové stále fungují jako dobrá obchodní značka různých knih a dalších produktů.

Poslední otázkou zůstává, zda jsme, či nejsme Kelty. Někteří „keltomané“ se, i díky již zmíněné genetické studii, považují za přímé potomky Keltů, či za Kelty samotné. Je nutné ale znovu zdůraznit, že nevíme, zda na našem území keltské kmeny opravdu byly. Navíc po Keltech se u nás historicky vystřídala další etnika - Germáni a poté Slované. Toto téma lze tedy asi shrnout větou publikovanou publikovanou v MF Dnes v roce 1998: *„Keltom je zejména ten, kdo se jím cítí být – být, či nebýt Keltom je především společenské rozhodnutí“* (cit. dle Salač 1998, 469).

11. Použité zdroje

Prameny

Caesar, G. J. *Zápisky o válce galské*. In: *Válečné paměti*. Přeložil I. Beneš. Praha, 1972.

Literatura

Anderson, B. 2008: Představy společenství. Úvahy o původu a šíření nacionalismu. Praha.

Antalík, D. 2002a: Z dějin neodruidismu, Dingir 5/1, 10-12.

Antalík, D. 2002b: Náboženství Keltů před christianizací, Dingir 5/1, 16-20.

Antalík, D. 2005: Neodruidismus a fascinace Kelty v České republice a v zahraničí. In: Z. Nešpor (ed.), Jaká víra? Současná religiozita/spiritualita v pohledu kvalitativní sociologie náboženství. Praha, 75-90.

Ball, M. J. – Fife, J. (eds.) 1993: The Celtic Languages. London and New York.

Bauerová, A. 2004: Zlatý věk Keltů v Čechách. Praha.

Blažek, V. 2000: Keltové – Germáni – Slované. Lingvistické svědectví o kontinuitě a diskontinuitě osídlení střední Evropy. In: Z. Hladká – P. Karlík (eds.), Čeština-univerzália a specifika 2/2000. Brno, 9-30.

Bouzek, J. 1998: Keltománie – odpověď na anketu, Archeologické rozhledy 50, 477-478.

Bouzek, J. 2009: Keltové českých zemí v evropském kontextu. Praha.

Collis, J. 1984: The European Iron Age. London and New York.

Collis, J. 1997: Celtic myths, Antiquity Vol. 71, No. 271, 195-201.

Collis, J. 2011: The Celts. Origins, Myths, Inventions. Second edition. Stroud.

Cunliffe, B. 2009: Keltové. Průvodce pro každého. Praha.

Červinka, J. 1998: Keltománie – příležitost pro archeologii, Archeologické rozhledy 50, 479-480.

Díaz-Andreu, M. – Champion, T. (eds.) 1996: Nationalism and archaeology in Europe. London.

Dietler, M. 1998: A Tale of Three Sites: The Monumentalization of Celtic Oppida and the Politics of Collective Memory and Identity, World Archaeology 30, 72-89.

Dietler, M. 1999: „Naši předkové Galové“: Archeologie, etnický nacionalismus a manipulace s keltskou identitou v moderní Evropě, Archeologické rozhledy 51, 537-556.

Dobiáš, J. 1964: Dějiny československého území před vystoupením Slovanů. Praha.

Drda, P. – Rybová, A. 1998: Keltové a Čechy. Praha.

- Ellis, P. B. 1996: Keltové. První tisíciletí keltských dějin. Praha.*
- Emberling, G. 1997: Ethnicity in complex societies: Archaeological perspectives, Journal of Archaeological Research 5, 295-344.*
- Fernández-Götz, M. A. – Ruiz Zapatero, G. 2012: Die „Kelten“ im Spannungsfeld von wissenschaftlicher Forschung und populärer Rezeption. In: R. Karl – J. Leskovar – S. Moser (eds.), Die erfundenen Kelten. Linz, 81-93.*
- Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. Praha.*
- Filip, J. 1995: Keltská civilizace a její dědictví. Nové, rozšířené vydání. Praha.*
- Galliou, P. – Jones, M. 1998: Bretonci. Praha.,*
- Gellner, E. 2003: Nacionalismus. Brno.*
- Harding, D. W. 2007: The Archaeology of Celtic Art. Abingdon.*
- Hebdige, D. 2012: Subkultura a styl. Praha.*
- Hobsbawm, E. 1983: Introduction: Inventing Traditions. In: E. Hobsbawm – T. Ranger (eds.), The Invention of Tradition. Cambridge, 1-14.*
- Hrabalová, L. 1998: Přítomnost historie, Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Historica 28.*
- Hroch, M. 2009: Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů. Praha.*
- Hutton, R. 2009: Blood and mistletoe: the history of the Druids in Britain. London.*
- Chapman, M. 1992: The Celts. The Construction of a Myth. London.*
- James, S. 1999: The Atlantic Celts. Ancient Peoples or Modern Invention? London.*
- Janeček, P. (ed.) 2011: Folklor atomového věku. Kolektivně sdílené prvky expresivní kultury v soudobé české společnosti. Praha.*
- Knápek, Z. 1999: Kniha pro každého Kelta aneb pravda o keltském původu našeho národa. Olomouc.*
- Koch, J. T. 2006: Celtic culture: A Historical Encyclopedia. Volume II. Santa Barbara and Oxford.*
- Koch, J. T. 2007: Celtic Studies. In: A. Deyermond, A Century of British Medieval Studies, Oxford – New York.*
- Kotalová, M. 2008: Keltský fenomén v české a zahraniční hudbě. [Bakalářská práce.] Brno. – Masarykova univerzita, Filozofická fakulta.*
- Květina, P. 2010: Archeologie smyšlené identity, Archeologické rozhledy 62, 629-660.*
- Lévi-Strauss, C. 1996: Myšlení přírodních národů. Praha.*
- Mabinogi. Keltské pověsti, Brno, 1995. Přeložil Jan Vilikovský.*

- MacKillop, J. 2009: Keltské bájesloví. Praha.*
- Mátl, V. 2009: Krajinou druidů aneb Keltové na území Čech. Praha.*
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 1995: The prehistoric Celts: identity and contextuality. In: M. Kuna – N. Venclová (eds.), Whither archaeology?, Papers in honour of Evžen Neustupný. Praha, 230-245.*
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 1996: Ancient Celts and modern ethnicity, Antiquity Vol. 70, No. 267, 175-181.*
- Megaw, J. V. S. – Megaw, M. R. 1998: „The mechanism of (Celtic) dreams?“, a partial response to our critics, Antiquity Vol. 72, No. 276, 432-435.*
- Moravčík, J. 2004: Keltská hudba. Praha.*
- Morgan, P. 1983: From a Death to a View: The Hunt for the Welsh Past in the Romantic Period. In: E. Hobsbawm – T. Ranger (eds.), The Invention of Tradition. Cambridge, 43-100.*
- Nosková, V. 2002: Keltománie, Dingir 5/1, 19-22.*
- O’Neil, T. 2006: Keltský vzestup, National Geographic 3/2006, 34-55.*
- Patzer, S. 2009: Neuzeitliche Keltenrezeption: Druidenorden. Eine Analyse von Selbst- und Fremdbild. [Diplomarbeit.] Wien. – Universität Wien, Philosophische Fakultät.*
- Píč, J. L. 1902: Kostrové hroby s kulturou marnskou čili laténeskou a Bójové v Čechách. Starožitnosti země České II/1. Praha.*
- Piggott, S. 1968: The Druids. London.*
- Pleiner, R. – Rybová, A. a kol. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.*
- Podborský, V. 2003: „Duch doby“ a prehistorie. In: L. Šmejda – P. Vařeka, Sedmdesát neustupných let, Sborník k životnímu jubileu prof. Evžena Neustupného. Plzeň, 155-164.*
- Procházka, R. 2002: Odkaz Keltů v Boiohemii, Dingir 5/1, 23-25.*
- Ruiz Zapatero, G. 2006: The Celts in Spain, from archaeology to modern identities. In: S. Rieckhoff (ed.), Celtes et Gaulois dans l’Histoire, l’historiographie et l’idéologie moderne. Bibracte, 197-218.*
- Russel, P. 1995: An Introduction to the Celtic Languages. London.*
- Sádlo, J. – Pokorný, P. – Hájek, P. – Dreslerová, D. – Cílek, V. 2008: Krajina a revoluce. Významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny Českých zemí. Třetí, upravené vydání. Praha.*
- Salač, V. 1998: O „keltománii“ a knize profesora Birkhana, Archeologické rozhledy 50, 465-474.*

- Salač, V. 2011:* Birkhan, H., Nachantike Keltenrezeption. Projektionen keltischer Kultur. Wien 2009. In: Archeologické rozhledy 63, 164-169.
- Sims-Williams, P. 1998:* Genetics, linguistics, and prehistory: thinking big and thinking straight. *Antiquity* 72, 505-527.
- Sklenář, K. 1979:* Objevitelé zlatého věku. Praha.
- Sklenář, K. 1995:* Slepé uličky archeologie. Druhé vydání. Hořovice.
- Sklenář, K. 1996:* Tanec obrů. Praha.
- Sklenář, K. 1999:* Hromové klíny a hrnce trpaslíků. Praha.
- Slabina, M. 1998:* O čem chceme diskutovat?, *Archeologické rozhledy* 50, 478.
- Smolík, J. 2010:* Subkultury mládeže. Uvedení do problematiky. Praha.
- Svoboda, J. 2001:* Keltské motivy v českých pověstech. Praha.
- Šatava, L. 1994:* Národnostní menšiny v Evropě. Encyklopedická příručka. Praha.
- Šatava, L. 2009:* Jazyk a identita etnických menšin. Možnosti zachování a revitalizace. Praha.
- Šmilauer, V. 1946:* O jménech našich řek, *Naše řeč* 30, 161-165.
- Trevor-Roper, H. 1983:* The Invention of Tradition: The Highland Tradition of Scotland. In: E. Hobsbawm – T. Ranger (eds.), *The Invention of Tradition*. Cambridge, 15-41.
- Třeštík, D. 1999:* Myslití dějiny. Praha.
- Vališ, D. 2009:* Ta naše písnička irská. Pátrání po kontextu živé produkce irské tradiční hudby na území České republiky. [Bakalářská práce.] Praha. – Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- Vališ, D. 2010:* Ta naše písnička irská. Kontext živé produkce irské tradiční hudby na území České republiky, *AntropoWebzin* 3/2010, 249-252.
- Vališ, D. 2012:* Kelti jdou! Diskurzivní a sociální praxe keltománie v českých zemích v 90. letech. [Diplomová práce.] Praha. – Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- Vaněk, J. 2005:* Tetování, *AntropoWebzin* 1/2005, 34-38.
- Venclová, N. 1996:* Zpět do keltské Evropy. Doslov ke knize Ellis 1996. Praha.
- Venclová, N. 1998:* Keltománie aneb „Co je keltské, to je hezké“, *Archeologické rozhledy* 50, 474-477.
- Venclová, N. 2002:* Druidové, archeologie a historie, *Památky archeologické* 93, 153-172.
- Venclová, N. (ed.) 2008a:* Archeologie pravěkých Čech 6. Doba halštatská. Praha.
- Venclová, N. (ed.) 2008b:* Archeologie pravěkých Čech 7. Doba laténská. Praha.
- Vojtíšek, Z. 2002:* Čeští novopohané, *Dingir* 5/1, 9.
- Vojtíšek, Z. 2004:* Encyklopedie náboženských směrů v České republice. Náboženství, církve, sekty, duchovní společenství. Praha.

- Waldhauser, J. 1998:* Keltománie a redakční mánie, *Archeologické rozhledy* 50, 478-479.
- Waldhauser, J. 2001:* Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.
- Waldhauser, J. 2009:* Pivo, kilt, meč a dudy. Keltománie jako druh prezentace dávných předků, *Dějiny a současnost* 8/2009.

Internetové zdroje

- <http://www.taxoft.cz/nemeton/historie/kelti.php>
- <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/historie-cs/204724-keltove/>
- <http://www.taxoft.cz/nemeton/prolog/prolog.php>
- http://esoterica.wz.cz/druidsky_haj/druidsky_haj.htm;
- <http://occultus.cz/> nebo <http://druidstvi.cz/>
- <http://www.druidry.org/>
- <http://moje-kniha-stinu.blog.cz/en/0907/jakub-archer-zahrada>
- <http://pohanskaspolecnost.cz/>
- <http://www.druidove-boiohaema.ic.cz/onas.html>
- <http://www.carovnezrcadlo.cz/>
- <http://www.keltoi.cz/>
- <http://www.beltine.cz/>
- <http://www.boii.cz//>
- <http://www.livinghistory.cz/>
- <http://www.kelti.cz/>
- <http://www.lugh.cz/>
- <http://www.vousuvmen.cz/index3.html>
- <http://www.equites-gabreta.com/>
- <http://keltoman.webgarden.cz/>
- <http://www.b-tv.cz/vlna-z-brna.html?ep=710>
- <http://www.pozitivni-noviny.cz/cz/clanek-2007080065>
- <http://www.asonance.cz/>
- <http://www.ceskesrdce.cz/>
- <http://bandzone.cz/irishdew?at=info>
- <http://bandzone.cz/dolmen>
- http://www.tomas-trapl.cz/kapely_cz/dolmen_cz
- <http://www.sms.cz/kapela/kukulin>
- <http://www.radioservis-as.cz/archiv/4200/42hud2.htm>

<http://keltskahudba.cz/>
<http://www.jauvajs.cz/>
<http://www.dunandoras.cz/>
<http://bandzone.cz/czeltic>
<http://www.beltine.cz/svatek-keltske-kultury-beltine-historie>
<http://www.keltska-noc.cz/>
<http://www.lughnasad.cz/>
<http://www.kudrna.cz/lughnasad/festival-lughnasad.html>
<http://www.rinceoiri.cz/>
<http://www.shaman.cz/keltove/stromoskop/>
<http://www.keltskytelegraf.cz/>
<http://keltove8.webnode.cz/>
<http://www.fenomen.cz/kelt.htm>
<http://www.obcecr.cz/dobsice/index.php?lang=1&level=1&id=1094>
<http://boii.cz/21-skanzen/>
<http://www.rozhlas.cz/historie/keltove/>
<http://www.historiejinak.cz/keltove>
<http://www.archeologienadosah.cz/>
<http://www.mojebrno.wz.cz/inka--morava-keltove.html>
<http://blog.stonehenge-stone-circle.co.uk/2011/06/17/druids-celebrate-summer-solstice-at-stonehenge-for-first-time-as-mainstream-faith/>
<http://www.flickr.com/photos/raidy/3107137510/>
<http://www.thetimes.co.uk/tto/faith/article2506466.ece>

12. Seznam příloh

Příloha 1: Rozšíření Keltů v Evropě od 5. do 2. stol. př. n. l.....	57
Příloha 2: Problematika pojmenování Galů či Keltů u různých antických autorů.....	58
Příloha 3: Ukázka předmětů z doby laténské na území Čech.....	59
Příloha 4: <i>obr. 1.</i> : Problematika definice Keltů; <i>obr. 2.</i> : Druid v romantických představách W. Stukeleyho.....	60
Příloha 5: <i>obr. 1.</i> : „Druid z Hercynského lesa“ – Lunwer; <i>obr. 2.</i> : Čarodějnice Noira.....	61
Příloha 6: <i>obr. 1.</i> : Keltové v Senátu ČR; <i>obr. 2.</i> : Sdružení Boiové a Fergunna.....	62
Příloha 7: <i>obr. 1.</i> : Plakát keltské divadelní společnosti Vousův kmen; <i>obr. 2.</i> : Fellský pony ve vlastnictví spolku Equites Gabreta.....	63
Příloha 8: <i>obr. 1.</i> : Pavel Roháč alias „Keltoman“; <i>obr. 2.</i> : Druid Lunwer a další druidové na festivalu Lughnasad 2010.....	64
Příloha 9: <i>obr. 1.</i> : Skupinové foto kapely Asonance; <i>obr. 2.</i> : Hudební vystoupení kapely Dolmen.....	65
Příloha 10: Momentky z festivalu Beltaine 2012.....	66
Příloha 11: Ukázky keltských archeoparků.....	67
Příloha 12: Ukázky novodobých druidských obřadů v areálu Stonehenge.....	68